

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
CIVILTIESISKO ZINĀTŅU KATEDRA

**VIENDZIMUMA PARTNERATTIECĪBU TIESISKĀ PROBLEMĀTIKA
LATVIJĀ**

BAKALAURA DARBS

Autore: Elīza Kočāne
Studentu apliecības Nr.: ek18129
Darba vadītāja: lektore Mg. iur. Alise Reide

RĪGA 2021

ANOTĀCIJA

Latvijā netiek atzīti viendzimuma pāri tādā apmērā, lai viņiem piešķirtu tādas pašas vai līdzvērtīgas tiesības kā laulātajiem. Laika gaitā mainās sabiedrība un tās uzskati, un tādā veidā arī pasaulē kopumā ir mainījusies un uzlabojusies attieksme pret viendzimuma pāriem, tomēr attieksme Latvijā vēl joprojām ir diezgan negatīva. Bakalaura darba mērķis ir analizēt tiesiskās problēmas, kas skar viendzimuma pārus kā sabiedrībā pastāvošo seksuālo minoritāti. Darba uzdevumi ir izpētīt viendzimuma partnerattiecību jēdzienu un salīdzināt tā regulējumu citās Eiropas Savienības valstīs, identificēt problēmas, ar ko saskaras viendzimuma pāri Latvijā un noskaidrot, kā tās var risināt. Autore darba rezultātā secināja, ka Latvijā ir nepieciešams ieviest tiesisko regulējumu, kas aizsargātu viendzimuma pārus un tie varētu iekļauties vienlīdzīgā un drošā sabiedrībā, tāpēc tika piedāvāti iespējamie varianti situācijas uzlabošanai.

Atslēgvārdi: viendzimuma pāri, partnerattiecības, laulātie, LGBTI

ABSTRACT

In Latvia, same-sex couples are not recognised to the extent that they are granted the same or equivalent rights as spouses of opposite sex. Over time, society and its views are changing, and in this way the world as a whole has changed and the attitude towards same-sex couples has improved, but the attitude in Latvia is still quite negative. The aim of the bachelor's paper is to analyse the legal problems that affect same-sex couples as the sexual minority that exists in society. The tasks of this paper are to explore the concept of same-sex partnerships and compare its regulation in other countries of the European Union, identify problems faced by same-sex couples in Latvia and see how they can be addressed. As a result of the work, the author concluded that there was a need to introduce a legal framework in Latvia to protect same-sex couples so that they could participate in an equal and secure society, therefore possible options for improving the situation were suggested.

Keywords: same-sex couples, partnership, spouses, LGBTQ

SATURS

APZĪMĒJUMU SARAKSTS	5
IEVADS.....	6
1. VIENDZIMUMA PARTNERATTIECĪBU JĒDZIENS.....	8
1.1. Neregistrētas partnerattiecības.....	10
1.2. Reģistrētas partnerattiecības	13
2. VIENDZIMUMA PĀRU TIESISKĀS PROBLĒMAS LATVIJĀ.....	18
2.1. Mantojuma tiesību problemātika attiecībā pret viendzimuma pāriem	20
2.2. Problēmas viendzimuma pāriem veselības aprūpes nozarē.....	23
2.3. Finansiāli apgrūtinājumi viendzimuma pāriem	28
2.4. Uzturēšanās tiesības viendzimuma pāriem.....	32
KOPSAVILKUMS	36
IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS.....	37

APZĪMĒJUMU SARAKSTS

ES – Eiropas Savienība

ECT – Eiropas Cilvēktiesību tiesa

EST – Eiropas Savienības tiesa

ILGA – (International lesbian, gay association) – Starptautiskā lesbiešu un geju asociācija

LGBTI – lesbietes, geji, biseksuāļi, transpersonas, interseksuāļi

Brīvas pārvietošanās direktīva – Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2004/38/EK (2004. Gada 29. aprīlis) par Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijā, ar ko groza Regulu (EEK) Nr. 1612/68 un atceļ Direktīvas 64/221/EEK, 68/360/EEK, 72/194/EEK, 73/148/EEK, 75/34/EEK, 75/35/EEK, 90/365/EEK un 93/96/EEK.

IEVADS

Gan Latvijā, gan pasaulē arvien vairāk tiek runāts par viendzimuma pāru vienlīdzību un līdztiesību, aizstājot vēsturiskos uzskatus par dažādu dzimuma pārstāvju attiecībām kā vienīgo atzīstamo kopā dzīvošanas modeli. Latvijā šis temats ieguva īpašu aktualitāti pēc tam, kad Satversmes tiesa 2020. gada 12. novembrī pieņēma labvēlīgu spriedumu viendzimuma partneriem, atzīstot, ka Darba likuma 155. pantā piešķirtās tiesības un aizsardzība bērna tēvam ir piešķiramas arī bērna mātes partnerei, atbilstoši Satversmes 110. pantam.¹

Satversmes 110. panta pirmais teikums aizsargā laulību starp vīrieti un sievieti, ģimeni, vecāku un bērnu tiesības.² Lai arī kāda sabiedrības un arī deputātu daļa uzskata, ka ietvertais laulību jēdziens skaidri noteic, ka Latvijā viendzimuma pāri nav īsti pieņemami, cita sabiedrības daļa norāda uz ietvērto ģimenes aizsardzību, kas tai skaitā iekļauj arī viendzimuma pāru ģimenes. ES lielākā daļa valstu ir izstrādājušas regulējumu, kas ir attiecināms uz viendzimuma partneriem, tomēr Latvijā šāda regulējuma joprojām nav vispār. Situācijai vajadzētu mainīties līdz 2022. gada 1. jūnijam, jo šis ir Satversmes tiesas dotais termiņš, lai veidotu Satversmei atbilstošu un viendzimuma partneriem labvēlīgu regulējumu Darba likumā un, iespējams, arī citos tiesību aktos.

Līdzīgā situācijā ar viendzimuma pāriem nonāk arī heteroseksuāli pāri, kuri nav reģistrējuši savas attiecības, jo dažādu iemeslu dēļ nevēlas to veikt, noslēdzot laulību. Tāpēc sabiedrības iniciatīvu platformā manabalss.lv tiek vākti iedzīvotāju paraksti par visu ģimeņu tiesisko aizsardzību.³ Līdz šim visas iniciatīvas par viendzimuma pāru tiesībām reģistrēt savas attiecības vai mēģinājumi ieviest Kopdzīves likumu, Saeimā ir noraidīti.

Kamēr nav ieviests tiesiskais regulējums, homoseksuāli pāri saskaras ar dažādām problēmām vai sarežģījumiem vairākās nozarēs. Piemēram, Mantojuma tiesībās likumiskās mantošanas ceļā pārdzīvojušais partneris nevar iegūt neko pēc otra partnera nāves. Nelaiemes gadījumā, ja partneris nonāk slimnīcā un pats nav spējīgs pieņemt lēmumus, otrs partneris bez pilnvarojuma nevar noskaidrot pat cietušā veselības stāvokli. Šādu jautājumu noregulēšana viendzimuma pāriem prasa nokārtot atsevišķas formalitātes, kas pāriem prasa gan laiku, gan laicīgu tā plānošanu, gan arī papildu izmaksas, turpretī, laulātiem pāriem tas nav jādara, jo šādas tiesības izriet no viņu laulības noslēgšanas fakta.

Bakalaura darba mērķis ir identificēt tās tiesiskās problēmas, ar ko saskaras viendzimuma pāri Latvijā tiesiskā regulējuma trūkuma dēļ, salīdzinot ar laulātiem pāriem.

---

¹ Satversmes tiesas 2020. gada 12. novembra spriedums lietā Nr.2019-33-01, 12.1.p. Latvijas Vēstnesis, 2020, nr. 222.

² Latvijas Republikas Satversme: LV likums. Pieņemts 15.02.1922.

³ Iniciatīva "Par visu ģimeņu tiesisko aizsardzību. Pieejams: <https://manabalss.lv/par-visu-gimenu-tiesisko-aizsardzibu/show> [aplūkots: 22.05.2021.]

Darba uzdevumi ir izpētīt, kādi partnerattiecību institūti ir ES, noskaidrot, kāds tiesiskais regulējums ir citās Eiropas valstīs, saprast, ar kādām tiesiskajām problēmām saskaras viendzimuma pāri Latvijā un piedāvāt to iespējamus risinājumus. Darba izvirzītā mērķa sasniegšanai un uzdevumu izpildei tiks izmantotas šādas zinātniski pētnieciskās metodes: analītiskā, lai izpētītu normatīvos aktus un citus avotus par viendzimuma partnerattiecību tiesisko regulējumu, deduktīvā un induktīvā metode, lai izdarītu secinājumus, salīdzinošā, lai salīdzinātu citu valstu un Latvijas gan tiesību aktus, gan tiesisko situāciju valstī attiecībā uz viendzimuma pāriem.

Bakalaura darbs strukturāli sastāv no ievada, divām galvenajām nodaļām, kopsavilkuma un izmantoto avotu saraksta. Pirmajā nodaļā tiek apskatīts viendzimuma partnerattiecību jēdziens, tā tiesiskais regulējums citās valstīs. Otrajā nodaļā tiek pētītas problēmas, ar ko viendzimuma partneriem ir jāsaskaras Latvijā, regulējuma trūkuma dēļ, kā arī tiek piedāvāti risinājumi izpētītajām problēmām.

1. VIENDZIMUMA PARTNERATTIECĪBU JĒDZIENS

Viendzimuma partnerattiecības ir mūsdienu sabiedrībā plaši apspriesta tēma un tam ir vairāki iemesli. Pirmkārt, par šo tēmu runā paši viendzimuma pāri, kas vēlas vienlīdzīgu attieksmi no sabiedrības puses, un vienlīdzīgu juridisko aizsardzību no valsts puses, salīdzinot ar heteroseksuāliem pāriem, kas stājušies laulībā. Otrkārt, par to runā nelaulājušies heteroseksuāli pāri, kurus arī juridiski valsts neaizsargā gluži tāpat kā homoseksuālus pārus. Treškārt, cilvēki, kas vēlas dzīvot vienlīdzīgā, satiecīgā sabiedrībā, kurā cilvēkus nevērtē vai neiedala pēc to seksuālās orientācijas. Protams, šī tēma arī tiek apspriesta no vēl citas puses, kas ir kategoriski pret viendzimuma pāru tiesisko aizsardzību.

Vārdnīcas nepiedāvā konkrētu viendzimuma jeb homoseksuālu pāru definīciju (piemēram, Terminu skaidrojošā vārdnīca civiltiesībās⁴, Cambridge dictionary⁵, Dictionary.com⁶, letonika.lv⁷, tezaurs.lv⁸), bet vārdnīcās var atrast homoseksuālisma vai homoseksuāla cilvēka definīciju. Homoseksuālisms nozīmē to, ka indivīdam ir “dzimumtieksme pret sava dzimuma indivīdu”⁹. Autore uzskata, ka ne tikai dzimumtieksme pret sava dzimuma pārstāvjiem raksturo viendzimuma pāru attiecības. Tāpēc autore piedāvā savu definīciju, kas varētu raksturot šos pārus - viendzimuma jeb homoseksuāli pāri ir tādi, kam ir divpusējas, savstarpēji cieši saistītas attiecības, kurās abas personas ir viena dzimuma pārstāvji (divas sievietes vai divi vīrieši), un tās ir balstītas uz savstarpēju cieņu, mīlestību, sapratni, atbalstu un citām ģimeniskām vērtībām.

Satversmes 110. panta pirmais teikums ir izteikts šādā redakcijā: “Valsts aizsargā un atbalsta laulību – savienību starp vīrieti un sievieti, ģimeni, vecāku un bērna tiesības”.¹⁰ Pantā ir tieši norādīts, ka tiek atbalstīta laulība starp dažāda dzimuma pārstāvjiem, un šobrīd tā ir vienīgā juridiski atzītā attiecību apliecināšanas forma. Jāpiemin, ka 110. panta pirmais teikums šādā redakcijā ir kopš 2005. gada 15. decembra grozījumiem,¹¹ jo pirms tam Satversmē netika precizēts, ka laulība ir savienība tikai starp dažāda dzimuma pārstāvjiem, tādējādi pirms tam viendzimuma laulības faktiski nebija pretrunā ar Satversmi, tomēr

---

⁴ Ģirģensone B., Joksts O. Terminu skaidrojošā vārdnīca civiltiesībās (ģimenes un mantojuma tiesības). Rīga: SIA “Drukātava”, 2012, 47., 124. lpp.

⁵ Cambridge dictionary. Pieejams: <https://dictionary.cambridge.org/spellcheck/english/?q=homosexual+couple> [aplūkots 26.04.2021.]

⁶ Dictionary.com Pieejams: <https://www.dictionary.com/misspelling?term=homosexual%20couple> [aplūkots: 26.04.2021.]

⁷ Letonika.lv Pieejams: <https://www.letonika.lv/groups/default.aspx?q=homoseksuāls%20pāris&s=0&g=1&r=0> [aplūkots: 26.04.2021.]

⁸ Tezaurs.lv Pieejams: https://tezaurs.lv/_search/viendzimuma%20pāris [aplūkots: 26.04.2021.]

⁹ Tezaurs.lv Pieejams: <https://tezaurs.lv/homoseksuālisms> [aplūkots: 26.04.2021.]

¹⁰ Latvijas Republikas Satversme: LV likums. Pieņemts 15.02.1922. [01.01.2019. red.]

¹¹ Grozījums Latvijas Republikas Satversmē: LV likums. Pieņemts 15.12.2005.

Civillikuma 35. pants vienmēr ir aizliedzis laulību starp viena dzimuma personām.¹² Grozījumu būtība bija konstitucionālā līmenī aizliegt laulību starp viena dzimuma personām, jo tās apdraudot tradicionālās vērtības.¹³ Šobrīd ar Satversmē ietverto “laulību” jēdzienu tiek aizskarti viendzimuma pāri, jo tiem nav iespējas noslēgt šādu likumā noteiktu savienību. Tomēr ar šo pantu tiek aizsargāta arī ģimene, un Satversmes tiesa 2020. gada 12. novembra spriedumā lietā Nr. 2019-33-01 noteica, ka “ģimene ir sociāla institūcija, kas balstās uz sociālajā realitātē konstatējamām ciešām personiskām saitēm, kuru pamatā ir sapratne un cieņa.”¹⁴ Autore secina, ka ģimeni veido vērtības, kas nosaka cilvēku savstarpējās attiecības un nolūkus kopīgi attīstīties, atbalstot vienam otru, neatkarīgi no personu dzimuma vai viņu seksuālās orientācijas. Nedrīkstētu noteikt vienu ”pareizo” ģimenes modeli, jo jāskata un jāvērtē arī sociālā realitāte, kurā ģimenes ir ļoti dažādas, tādējādi nav iespējams vienu ģimenes modeli nostiprināt likumā, diskriminējot pārējos. Satversmes tiesa šajā spriedumā noteica arī to, ka ir nepieciešams tiesiskais regulējums, kas aizsargātu viendzimuma partneru ģimenes attiecības.

Pasaulē nav vienotas ārpus laulības kopdzīves partnerattiecību definīcijas. Katrā valstī pastāv atšķirīga pieeja partnerattiecību definējumam un praktiskajai atzišanai.¹⁵ Dažās ES dalībvalstīs ir iespēja noformēt partnerattiecības, oficiāli neprecoties, piemēram, veidojot civilu jeb neregistrētu savienību vai reģistrētu partnerību. Būtībā viendzimuma pāru attiecību statusu katrā valstī nosaka tas, kādā veidā likumā definētas partnerattiecības, laulība un ģimene. Ir valstis, kurās viendzimuma laulības nav atļautas, taču ir atļauts reģistrēt partnerattiecības.¹⁶ Tālāk autore apskatīs atšķirības starp neregistrētām un reģistrētām partnerattiecībām, un to izrietošajām tiesībām. Jāpiemin, ka Latvijā nav tiesību aktu, kas reglamentētu reģistrētas vai neregistrētas partnerattiecības.¹⁷ Tomēr ir jāņem vērā Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 21., 45., 18. un 7. pants.¹⁸ Šī harta ir saistoša ES dalībvalstīm un tās ietvaros ir noteikts, ka ir aizliegta diskriminācija dzimumorientācijas dēļ, ikvienam Savienības pilsonim ir tiesības brīvi pārvietoties un apmesties uz dzīvi dalībvalstu teritorijā,

---

¹² Civillikums: LV likums. Pieņemts 28.01.1937. [06.12.2019. red.] 35. pants.

¹³ Likumprojekta „Grozījumi Latvijas Republikas Satversmē” anotācija. Pieejams: https://www.saeima.lv/L_Saeima8/lasa-dd=LP1335_0.htm [aplūkots: 14.05.2021.]

¹⁴ Satversmes tiesas 2020. gada 12. novembra spriedums lietā Nr.2019-33-01, 12.1.p. Latvijas Vēstnesis, 2020, nr. 222.

¹⁵ Zvērinātu advokātu birojs Eversheds Bitāns. Par vīrieša un sievietes neregistrētu partnerattiecību tiesisko regulējumu Eiropā un Latvijā. Juridiskais pētījums. Rīga, 2008, 6.lpp.

¹⁶ Atšķiras jēdzienu izpratne. Pieejams: https://www.diena.lv/raksts/pasaule/baltijas-valstis/atiskas-jedzienu-izpratne-14244436?pay_result=success [aplūkots: 06.04.2021.]

¹⁷ Ko nosaka likums attiecībā uz īpašumu, kad partneru attiecības ir un nav reģistrētas? Pieejams: <http://www.coupleseurope.eu/lv/latvia/topics/8-Ko-nosaka-likums-attieciba-uz-ipašumu-kad-partneru-attiecibas-ir--un-nav-reģistrētas> [aplūkots: 06.04.2021.]

¹⁸ Viendzimuma pāri, ES pilsoņu brīva pārvietošanās, migrācija un patvērums. Pieejams: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1225-Factsheet-homophobia-couples-migration_LV.pdf [aplūkots: 06.04.2021.]

garantē patvēruma tiesības, ievērojot saistošos noteikumus un arī to, ka ikvienai personai ir tiesības uz savas ģimenes dzīves aizsardzību.¹⁹ Harta neuzliek dalībvalstīm par pienākumu regulēt viendzimuma partnerattiecības, tomēr ir jāievēro katra cilvēka pamattiesības un arī citi saistošie pienākumi, kas izriet no ES tiesību aktiem, piemēram, par ieceļošanu ES.

Jāņem vērā arī fakts, ka laulības jēdziens ir piedzīvojis dažādas izmaiņas gan par to, kam ir tiesības lemt par laulības noslēgšanu (personas izvēlas pašas, nevis sieva tiek pakļauta vīram neatkarīgi no viņas gribas), gan par to, kā tiek pieņemti turpmāki lēmumi sadzīvē, jo abas personas laulībā tiek uzskatītas par vienlīdzīgām.²⁰ Šādai vienlīdzībai būtu jāpastāv un jāveidojas arī tālāk ne tikai starp laulātajiem, bet arī starp laulībām kā tādām, lai katram būtu iespēja stāties laulībā, ja tāda ir personu vēlme, neatkarīgi no citiem apstākļiem, piemēram, seksuālās orientācijas.

1.1. Neregistrētas partnerattiecības

Neregistrētām partnerattiecībām vairāku valstu normatīvajos aktos tiek lietoti dažādi jēdzieni, lai raksturotu situācijas, kad personas īsteno pastāvīgu kopdzīvi un uztur kopīgu saimniecību, bet nav reģistrējuši laulību. Daži no jēdzieniem ir, piemēram, partnerattiecības, de facto (faktiskā) savienība, konkubināts, civilsavienība u.c. Vairākas valstis šādam regulējumam pakļauj ne tikai atšķirīga dzimuma pārus, bet arī viena dzimuma pārus, vai arī ārpus laulības savienības regulējumu piemēro attiecībā uz jebkādu dzimumu kombināciju.²¹ Zvērinātu advokātu biroja “Eversheds Bitāns” juridiskajā pētījumā tiek piedāvāts izmantot neregistrētām partnerattiecībām jēdzienu “ārpus laulības savienība”, tomēr no tā tiek izslēgti viendzimuma pāri, tāpēc autore neizmanto šo piedāvāto jēdzienu.

Jēdziens “neregistrēta savienība” būtībā nozīmē, ka divi cilvēki, kas dzīvo kopā, neskatoties uz viņu dzimumu, rasi, seksuālo orientāciju, reliģisko piederību, var reģistrēt šīs attiecības savas mītnes valsts atbildīgajās institūcijās, tomēr tas nav darīts.²² Šajā jomā ir būtiskas atšķirības starp valstīm, jo īpaši attiecībā uz:

- iespēju izveidot civilu jeb neregistrētu savienību konkrētā valstī;
- tiesībām, kas izriet no neregistrētas savienības

¹⁹ Eiropas Savienības Pamattiesību harta. ES tiesību akts. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:12016P/TXT&from=ES> [aplūkots: 06.04.2021.]

²⁰ Merin Y. Equality for same-sex couples: the legal recognition of gay partnerships in Europe and The United States. Chicago: The University of Chicago Press, 2002, p. 6

²¹ Zvērinātu advokātu birojs Eversheds Bitāns. Par vīrieša un sievietes neregistrētu partnerattiecību tiesisko regulējumu Eiropā un Latvijā. Juridiskais pētījums. Rīga, 2008, 6.-10.lpp.

²² Atšķiras jēdzienu izpratne. Pieejams: https://www.diena.lv/raksts/pasaule/baltijas-valstis/atskiras-jedzienu-izpratne-14244436?pay_result=success [aplūkots: 06.04.2021.]

- ārzemēs izveidotu neregistrētu partnerattiecību atzīšanu.²³

Horvātijā, piemēram, viendzimuma partnerattiecības var pastāvēt kā neformāla, neregistrēta partnerība, ja vien ir ievēroti šādi priekšnoteikumi: partnerattiecības pastāv jau vairāk kā trīs gadus un jau no to sākuma ir ievēroti citi priekšnoteikumi, kas apliecina partnerattiecību likumību²⁴ (personas ir vecākas par 18 gadiem, nav atņemta rīcībspēja, nav asinsradinieki taisnā līnijā un sānu līnijā līdz ceturtajai pakāpei)²⁵.

Zviedrijas tiesību aktos kopdzīvi ārpus laulības reglamentē īpašs tiesību akts – 2003. gada Likums Nr. 376 par kopdzīves partneriem.²⁶ Šis likums attiecas uz divām viendzimuma vai pretēju dzimumu neprecētām personām, kas pastāvīgi dzīvo kopā partnerattiecībās un kam ir kopīga mājsaimniecība. Likuma mērķis ir paredzēt noteikumus par finansiāli vājākās personas aizsardzību un mantas sadali starp personām, kuru attiecības netiek reģistrētas.²⁷

Polijā nav spēkā tiesību akti, kas regulētu reģistrētas vai neregistrētas partnerattiecības.²⁸ No šāda aspekta raugoties, Polijā situācija ir tāda pati kā Latvijā, jo netiek regulētas reģistrētas vai neregistrētas partnerattiecības un vienīgā kopdzīves apliecinājuma forma ir laulība starp vīrieti un sievieti. Tas, protams, ir saistīts ar vēsturisko kristietības ietekmi valstī, kam joprojām ir liela nozīme Polijā. 2018. gadā 91,9% no iedzīvotājiem, kas ir sasnieguši vismaz 16 gadu vecumu uzskata sevi par piederīgiem Romas katoļu baznīcai.²⁹

Nīderlandes tiesību aktos nav regulētas neregistrētu dzīvesbiedru attiecības. Tomēr dzīvesbiedri var noslēgt notariāli apstiprinātus līgumus, kas regulē dzīvesbiedru attiecības. Dzīvesbiedri otra dzīvesbiedra interesēs bieži raksta testamentu. Tomēr Nīderlandes Civilkodeksā ir regulētas reģistrētas partnerattiecības.³⁰ Jāatzīmē, ka pirms 20 gadiem Nīderlande kļuva par pirmo valsti pasaulē, kas legalizēja viendzimuma laulības.³¹ Nīderlandes

²³ Neregistrētas un reģistrētas partnerattiecības. Pieejams: https://europa.eu/youreurope/citizens/family/couple/registered-partners/index_lv.htm [aplūkots: 06.04.2021.]

²⁴ Ko nosaka likums attiecībā uz īpašumu, kad partneru attiecības ir un nav reģistrētas? Pieejams: <http://www.coupleseurope.eu/lv/croatia/topics/8-Ko-nosaka-likums-attiecībā-uz-īpašumu-kad-partneru-attiecības-ir--un-nav-reģistrētas> [aplūkots: 06.04.2021.]

²⁵ Zakon o istospolnim zajednicama [Horvātijas Likums par dzīves partnerattiecībām] Pieejams: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2003_07_116_1584.html [aplūkots: 06.04.2021.]

²⁶ Sambolag [Zviedrijas Kopdzīves likums] Pieejams: <https://lagen.nu/2003:376> [aplūkots: 06.04.2021.]

²⁷ Ko nosaka likums attiecībā uz īpašumu, kad partneru attiecības ir un nav reģistrētas? Pieejams: <http://www.coupleseurope.eu/lv/sweden/topics/8-Ko-nosaka-likums-attiecībā-uz-īpašumu-kad-partneru-attiecības-ir--un-nav-reģistrētas> [aplūkots: 06.04.2021.]

²⁸ Ko nosaka likums attiecībā uz īpašumu, kad partneru attiecības ir un nav reģistrētas? Pieejams: <http://www.coupleseurope.eu/lv/poland/topics/8-Ko-nosaka-likums-attiecībā-uz-īpašumu-kad-partneru-attiecības-ir--un-nav-reģistrētas> [aplūkots: 06.04.2021.]

²⁹ Religious affiliation in Poland between 2015 and 2018. Pieejams: <https://www.statista.com/statistics/1139984/poland-religious-affiliation/> [aplūkots 10.04.2021.]

³⁰ Burgerlijk Wetboek Boek 1 [Nīderlandes Civilkodeksa 1. grāmata] Pieejams: https://wetten.overheid.nl/BWBR0002656/2012-01-01/#Boek1_Titeldeel7_Afdeling1_Artikel94 [aplūkots: 06.04.2021.]

³¹ The Netherlands celebrates 20 years since becoming the first country to legalize same-sex marriage by floating a giant pink cake down Amsterdam's canals. Pieejams: <https://www.forbes.com/sites/roberthart/2021/04/01/the->

tiesību akti ir viendzimuma pāriem labvēlīgi, tāpēc neregistrētu partnerattiecību regulējuma neesamība ir nedaudz otršķirīga.

Pētījumā par laulību neregistrēšanas problemātiku tika atzīts, ka neregistrētā kopdzīvē dzīvojošu pāru attiecību cikls un funkcijas būtiski neatšķiras no laulības funkcijām – neregistrētas kopdzīves partneri rūpējas viens par otru un bērniem, tai skaitā finansiāli, taču nav tiesīgi saņemt nodokļu atvieglojumus, pabalstus vai slimības kopšanas atvaļinājumu, ja kopšana nepieciešama partnerim vai tā bērnam.³²

Var secināt, ka par neregistrētām partnerattiecībām var runāt tādā gadījumā, ja valstī ir iespēja pārim reģistrēt savu partnerību, tomēr pāris izvēlēties to nedarīt. Tātad, valstīs, kurās viendzimuma pāriem ir iespēja reģistrēt savas partnerattiecības vai laulāties, dažās no tām tiek aizsargātas arī neregistrētas partnerattiecības. Šādai neregistrētai savienībai ir jābūt atbilstoši noteiktiem kritērijiem, lai izvairītos no, piemēram, fiktīvas rīcības, kas novestu pie šāda institūta ļaunprātīgas izmantošanas. Tomēr neregistrētu partnerattiecību iekļaušana valsts tiesību aktos aizsargā šādu sabiedrības daļu, kas faktiski atbilst laulībā vai reģistrētā kopdzīvē esošiem pāriem, kas tādiem ļauj gūt nelielu valsts tiesisko aizsardzību.

Pēc autores domām, iemesli, kāpēc pāri joprojām izvēlas neregistrēt savas attiecības, lai gan ir šāda iespēja, var būt dažādi. Ļoti iespējams, ka pāri vēlas attiecību apliecināšanu atzīmēt kā ievērojamu notikumu dzīvē, tādējādi rīkojot tam par godu lielu pasākumu, kam ir nepieciešami arī lielāki naudas resursi, kādi konkrētajā brīdī pārim nav. Vēl viens no iemesliem varētu būt tāds, ka pāris ir kopā nodzīvojuši neregistrētās attiecībās, piemēram, vairāk kā 10 gadus, un attiecību reģistrēšanai vairs neredz nozīmi vai jēgu. Kā arī iemesls personu neregistrētām attiecībām noteikti ir tāds, ka cilvēki gluži vienkārši neaizdomājas par to, ka kādreiz varētu notikt, kas tāds, kam varētu būt negatīvas sekas tikai no tā, ka attiecības nav reģistrētas. Gan cilvēki, gan dzīves situācijas ir ļoti dažādas. Lai pasargātu no dažādām nelaimēm, varbūt tieši valstu likumdevējiem būtu jāveicina tas, lai tiktu aizsargātas katras partnerattiecības gan reģistrētas, gan neregistrētas.

Ja kādā valstī neregistrētā savienība tiek uzskatīta par laulībai līdzvērtīgu vai pielīdzināmu, tā dod šādam pārim tādas pašas tiesības imigrācijas jomā: pāra partneris var pavadīt otru partneri, ja notiek pārcelšanās uz dzīvi šajās valstīs.³³ Tādējādi nepastāvētu risks, kas varētu izjaukt šī pāra ģimeni. Ja uzņēmēja valsts neatzīst viendzimuma laulību vai partnerattiecības vai arī ja pāris nav oficiāli noformējis attiecības, tad uz viņiem attiecas

---

netherlands-celebrates-20-years-since-becoming-the-first-country-to-legalize-same-sex-marriage-by-floating-a-giant-pink-cake-down-amsterdams-canals/?sh=3adc736f4c1a [aplūkots: 13.04.2021.]

³² Brants M., Dupate K., Mileiko I., Putniņa A. Pētījums par laulību neregistrēšanas problemātiku. Gala ziņojums. Rīga, 2015, 80.lpp.

³³ Neregistrētas un reģistrētas partnerattiecības. Pieejams: https://europa.eu/youreurope/citizens/family/couple/registered-partners/index_lv.htm [aplūkots: 06.04.2021.]

noteikumi par neregistrētām partnerattiecībām. Neregistrētiem partneriem nav tādas pašas tiesības pārcelties uz dzīvi kā laulātajiem. Tā vietā Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2004/38/EK par Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalsts teritorijā³⁴ nosaka dalībvalstīm “veicināt ieeļošānu un uzturēšanos neregistrētiem partneriem, kuriem ir “ilgstošas attiecības””. Tas vienlīdzīgi attiecas uz viendzimuma un pretējo dzimumu pāriem. Šis noteikums nav tik konkrēts kā tiesības, kādas ir laulātajam pārcelties uz dzīvi pie partnera, un šādiem pāriem ir jāpierāda, ka attiecības ir ilgstošas.³⁵

Ja pāris vēlas pārcelties uz citu ES dalībvalsti, kur reģistrētas partnerattiecības neatzīst, konkrētās partnerattiecības uzskatīs par ilgstošām attiecībām, kuras ir pienācīgi apliecinātas. Šādā gadījumā uzņemošajai valstij ir pienākums atvieglot pāra neregistrētā partnera ieeļošānu un uzturēšanos tās teritorijā.³⁶

1.2. Reģistrētas partnerattiecības

Latvijā vienīgā iespējamā attiecību reģistrēšanas forma ir laulību noslēgšana, kas iespējama tikai atšķirīgu dzimumu pāriem. Citās valstīs var reģistrēt attiecības ne tikai ar laulībām, un nereti tas ir iespējams gan viena dzimuma, gan atšķirīgu dzimumu pāriem, bet tomēr - attiecību reģistrēšana nav identiska laulībām.

Reģistrētas partnerattiecības būtībā nozīmē to, ka pārim ir ilgstošas attiecības, kas ir reģistrētas kādā valstī, un dažās valstīs šāda reģistrācija ir pielīdzināma “laulībām”, tomēr ne visās valstīs tas tā ir. Reģistrētām partnerattiecībām nav noteiktas definīcijas, bet Brīvas pārvietošanās direktīva šķietami visvairāk tās definē. Brīvas pārvietošanās direktīvā 2. panta 2. punkta b) apakšpunkts nosaka, ka saskaņā ar šo direktīvu “ģimenes loceklis” tiek saprasts arī “partneris, ar ko Savienības pilsonis ir noslēdzis reģistrētas partnerattiecības, pamatojoties uz kādas dalībvalsts tiesību aktiem, ja uzņēmējas dalībvalsts tiesību aktos reģistrētas partnerattiecības ir noteiktas kā līdzvērtīgas laulībai, un ir saskaņā ar uzņēmējas dalībvalsts attiecīgajos tiesību aktos paredzētajiem nosacījumiem.”³⁷ Uzreiz jāpiemin, ka šis pants nenosaka valstīm kā obligātu pienākumu atzīt šādas partnerattiecības, ja vien valsts tiesību

³⁴ Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2004/38/EK par Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalsts teritorijā. Pieņemta 29.04.2004. 3.p. otrās daļas b) apakšpunkts.

³⁵ Viendzimuma pāri, ES pilsoņu brīva pārvietošanās, migrācija un patvērums. Pieejams: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1225-Factsheet-homophobia-couples-migration_LV.pdf [aplūkots: 06.04.2021.]

³⁶ Neregistrētas un reģistrētas partnerattiecības. Pieejams: https://europa.eu/youreurope/citizens/family/couple/registered-partners/index_lv.htm [aplūkots: 06.04.2021.]

³⁷ Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2004/38/EK par Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalsts teritorijā. Pieņemta 29.04.2004. 2.p. 2. punkta b) apakšpunkts.

aktos tas nav noteikts, tomēr, pēc autores domām, uz to būtu jātiecas. Satversmes tiesas priekšsēdētāja Sanita Osipova norāda, ka “Latvijai ir saistoši Eiropas cilvēktiesību standarti, un ECT judikatūra pieprasa valstij aizsargāt un atbalstīt arī viendzimuma partneru veidotas personiskas attiecības, kas veido ģimeni. ECT judikatūra no vienas puses skaidri pasaka, ka valstij ir rīcības brīvība par to vai pieļaut laulību vai pielīdzināt šādu partneru dzīvi laulībai, taču valsts rīcības brīvība ECT judikatūras izpratnē beidzas tur, ka valsts nedrīkst nedot tiesisko regulējumu un juridisko aizsardzību tām attiecībām, tām ģimenēm, kuras veido viendzimuma partneri.”³⁸

ES reģistrētas partnerattiecības nav paredzētas 6 valstu tiesību aktos: Bulgārijas, Latvijas, Lietuvas, Polijas, Rumānijas un Slovākijas.³⁹ Tā kā šajās valstīs nav nekāda tiesiskā regulējuma, tad reģistrētām partnerattiecībām nav nozīmes arī tad, ja šī partnerība ir noslēgta citā valstī, kur tas ir atļauts saskaņā ar citas valsts tiesību aktiem. Autore uzskata, ka pirmais solis šīm valstīm viendzimuma partnerattiecību kontekstā, būtu pieņemt regulējumu, kas atzītu citās valstīs reģistrētas partnerattiecības. EST lietā C-673/16 noteica, ka tas, ka dalībvalsts tiesību akti neparedz laulību starp tā paša dzimuma personām, nevar būt par pamatojumu uzturēšanās atļaujas neizsniegšanai dalībvalstī ES pilsoņa tā paša dzimuma partnerim (trešās valsts pilsonis), ja starp tiem ir noslēgta laulība citā valstī.⁴⁰

Pirmā valsts, kas piešķīra tiesības viendzimuma pāriem reģistrēt savas partnerattiecības, bija Dānija jau 1989. gadā, pieņemot Reģistrētās partnerības likumu.⁴¹ Šis likums ļāva viendzimuma pāriem reģistrēt savas attiecības, noregulēja mantošanas un pensijas jautājumus gluži tāpat kā laulībā esošiem pāriem, bet neļāva iegūt, piemēram, kopīgas aizgādības tiesības.⁴²

Jau iepriekš apskatītajā Horvātijas Republikā, viendzimuma savienību regulē Likums par dzīves partnerattiecībām. Kopš 2014. gada Horvātijā viendzimuma pāri var reģistrēt savas partnerattiecības, un to statuss ir pielīdzināms laulībām. Likums gan neatļauj viendzimuma

---

³⁸ Osipova: Eiropas cilvēktiesību standarti prasa valstij aizsargāt viendzimuma partneru attiecības. Pieejams: https://www.delfi.lv/news/national/politics/osipova-eiropas-cilvektiesibu-standarti-prasa-valstij-aizsargat-viendzimuma-partneru-attiecibas.d?id=53095151&fbclid=IwAR0Ap4gOExAl00aOmz_xMffPnio3cve1pt5On2Ym2_1WzVb6CIPGv_14A-s [aplūkots: 10.04.2021.]

³⁹ Neregistrētas un reģistrētas partnerattiecības. Pieejams: https://europa.eu/youreurope/citizens/family/couple/registered-partners/index_lv.htm [aplūkots: 13.04.2021.]

⁴⁰ EST 05.06.2016. spriedums lietā C-673/16 Coman

⁴¹ What was the first country to legalize gay marriage? Pieejams: <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2015/06/26/what-was-the-first-country-to-legalize-gay-marriage/> [aplūkots: 13.04.2021.]

⁴² Lov om registeret partnerskab, 7. juni 1989. [Reģistrētas partnerības likums] Pieejams: <https://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/lov-om-registreret-partnerskab-7-juni-1989/> [aplūkots: 13.04.2021.]

pāriem adoptēt bērnus, kas arī ir galvenā lieta, kas šīs partnerattiecības atšķir no laulībām.⁴³ ILGA kopš 2009. gada veido “varavīksnes karti” (Rainbow map), kurā apkopoti ilustrē LGBTI cilvēku tiesisko un politisko situāciju Eiropā.⁴⁴ Šī karte ierindo 49 Eiropas valstis atbilstoši juridiskajai un politiskajai praksei attiecībā uz LGBTI cilvēkiem, novērtējot to procentuāli no 0% (rupji cilvēktiesību pārkāpumi, diskriminācija) līdz 100% (cilvēktiesību ievērošana, pilnīga līdztiesība).⁴⁵ Pēc 2020. gada datiem Horvātijas juridiskā un politiskā prakse procentuāli novērtēta uz 46%, un starp Eiropas valstīm tā ieņem 19. vietu.⁴⁶ Autore arī vērš uzmanību uz situāciju Latvijā un kaimiņvalstīs pēc šīs statistikas datiem. Latvija atrodas 41. vietā ar 17% novērtējumu no 49 Eiropas valstīm, bet no ES dalībvalstīm tā ierindojas pirmspēdējā vietā, apsteidzot tikai Poliju. No kaimiņvalstīm zemāk atrodas tikai Baltkrievija 44. vietā ar 13% un Krievija 46. vietā ar 10%. Savukārt, Lietuva ierindojas nedaudz augstāk – 34. vietā ar 23%, bet Igaunija salīdzinoši ir visaugstāk – 21. vietā ar 37%.⁴⁷

Igaunijā kopš 2016. gada 1. janvāra viendzimuma pāriem ir atļauts reģistrēt savas partnerattiecības, jo stājās spēkā Kopdzīves likums. Likums paredz, ka partnerattiecības var reģistrēt divas fiziskas personas, no kurām vismaz vienai ir dzīvesvieta Igaunijā. Personas ar ierobežotu rīcībspēju var reģistrēt savu partnerību, ja izprot šādas rīcības tiesiskās sekas. Lai reģistrētu partnerattiecības, personas noslēdz līgumu, kuram jābūt notariāli apstiprinātam.⁴⁸ Realitātē gan situācija ir nedaudz sarežģīta un pretrunīga, jo daudzi notāri atsakās slēgt šādus partnerības līgumus starp viendzimuma pāriem, lai arī likums to atļauj, aizbildinoties, ka notāram nav jādara viss, ko likums ļauj tiem darīt.⁴⁹ Tomēr jāatzīmē, ka Igaunijā, kā vienīgajā no Latvijas kaimiņvalstīm, vismaz ir iespēja reģistrēt savas partnerattiecības un ir arī iespējams atrast notāru, kas tās arī reģistrēs.

ILGA iepriekš minēto statistiku vērtē pēc 6 kritēriju grupām – vienlīdzība un nediskriminācija, ģimene, naida noziegumi un naida runas, likumīga dzimuma atzīšana un ķermeņa neaizskaramība, pilsoņu sabiedriskās telpas brīvība, patvērums.⁵⁰ Pēc šiem kritērijiem, vislabvēlīgākā valsts Eiropā LGBTI personām 2020. gadā bija Malta, kura atbilst

---

⁴³ Croatian Parliament passed same sex Life-Partnership Act. Pieejams: <https://www.ilga-europe.org/sites/default/files/Attachments/croatian-parliament-passed-the-life-partnership-act.pdf> [aplūkots: 13.04.2021.]

⁴⁴ Rainbow Europe 2020. Pieejams: <https://www.ilga-europe.org/rainboweurope/2020> [aplūkots: 13.04.2021.]

⁴⁵ About Rainbow Europe. Pieejams: <https://www.rainbow-europe.org/about> [aplūkots: 13.04.2021.]

⁴⁶ Reflecting the legal and policy human rights situation of LGBTI people in Europe 2020. Pieejams: <https://www.ilga-europe.org/sites/default/files/Attachments/ilgaeurope-rainbowmap-2020-interactive.pdf> [aplūkots: 13.04.2021.]

⁴⁷ Country ranking. Pieejams: <https://www.rainbow-europe.org/country-ranking> [aplūkots: 21.04.2021.]

⁴⁸ Kooseluseadus [Igaunijas Kopdzīves likums] Pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/akt/116102014001> [aplūkots: 21.04.2021.]

⁴⁹ Raidījums “Aizliegtais paņēmiens”. Operācija: “Neīstie cilvēki” 2020. gada 9. marta sižets. Pieejams: <https://ltv.lsm.lv/lv/raksts/09.03.2020-aizliegtais-panemiens.-operacija-neistie-cilveki.id182039/> [aplūkots: 21.04.2021.]

⁵⁰ Breakdown by criteria. Pieejams: <https://www.rainbow-europe.org> [aplūkots 15.04.2021.]

pozitīvi 89% šiem kritērijiem.⁵¹ Maltā ir atļauts noslēgt laulību viendzimuma pāriem kopš 2017. gada.⁵² Autore vērs uzmanību, ka vēl 2012. gadā Malta šajā statistikā no ES valstīm ierindojās pēdējā vietā⁵³, bet 8 gadus vēlāk valstī ir ļoti krasi mainījusies juridiskā un politiskā prakse attiecībā uz LGBTI cilvēkiem, kļūstot par vislabvēlīgāko visā ES un arī Eiropā.

ES 20 valstīs atļauj reģistrēt partnerattiecības, tai skaitā arī viendzimuma pāriem – Austrijā, Beļģijā, Horvātijā, Kiprā, Čehijā, Dānijā, Igaunijā, Somijā, Francijā, Vācijā, Grieķijā, Ungārijā, Īrijā, Itālijā, Luksemburgā, Maltā, Nīderlandē, Slovēnijā, Spānijā un Zviedrijā. 12 no šīm valstīm ir atļautas arī viendzimuma laulības. Portugālē viendzimuma pāri var noslēgt laulību, bet valsts tiesību aktos nav paredzētas reģistrētas partnerattiecības.⁵⁴ Lai arī Ungārijā ir atļauts reģistrēt partnerattiecības, tā 2020. gada nogalē aizliedza viendzimuma pāriem adoptēt bērnus, kas iepriekš bija atļauts. Ungārijas nostāja arvien vairāk tiek vērsta pret viendzimuma pāriem, jo likumdevējs arī grozīja konstitūciju, kurā noteica, ka bērna māte ir sieviete un tēvs ir vīrietis⁵⁵, tādējādi izslēdzot iespēju viendzimuma pārim būt par vecākiem. Arī Ungārijas Tieslietu ministre komentējusi, ka galvenais noteikums ir tāds, ka tikai laulībā esoši pāri var adoptēt bērnu, tas ir, vīrietis un sieviete, kas ir precēti.⁵⁶ Līdzīga nostāja izveidojās arī Latvijā partiju apvienībai „Nacionālā apvienība – „Visu Latvijai” – „Tēvzemei un brīvībai/LNNK”” pēc Satversmes tiesas 2020. gada 12. novembra sprieduma lietā Nr. 2019-33-01. Šīs partiju apvienības pieci Saeimas deputāti iesniedza likumprojektu „Grozījums Latvijas Republikas Satversmē”, lai Satversmes 110. pantu izteiktu šādā redakcijā: “Valsts aizsargā un atbalsta laulību — savienību starp vīrieti un sievieti, ģimeni, kas balstīta laulībā, asinsradniecībā vai adopcijā, vecāku un bērna tiesības, ieskaitot tiesības augt ģimenē, kuras pamatu veido māte (sieviete) un tēvs (vīrietis). Valsts īpaši palīdz bērniem invalīdiem, bērniem, kas palikuši bez vecāku gādības vai cietuši no varmācības.” Grozījumu mērķis, protams, bija nostiprināt ģimenes definīciju Satversmē, lai šis jēdziens netiktu

---

⁵¹ Reflecting the legal and policy human rights situation of LGBTI people in Europe 2020. Pieejams: <https://www.ilga-europe.org/sites/default/files/Attachments/ilgaeurope-rainbowmap-2020-interactive.pdf> [aplūkots: 15.04.2021.]

⁵² Malta's parliament approves gay marriage. Pieejams: <https://www.dw.com/en/maltas-parliament-approves-gay-marriage/a-39662855> [aplūkots: 15.04.2021.]

⁵³ ILGA- Europe Rainbow map, may 2012. Pieejams: https://www.ilga-europe.org/sites/default/files/Attachments/ilga-europe_rainbow_map_side_a.pdf [aplūkots: 16.04.2021.]

⁵⁴ Property of international couples (marriages and registered partnerships). Pieejams: https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/civil-justice/family-law/property-international-couples-marriages-and-registered-partnerships_en [aplūkots: 15.04.2021.]

⁵⁵ Magyarország Alaptörvénye [Ungārijas konstitūcija]. Pieejams: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100425.atv> [aplūkots: 17.04.2021.]

⁵⁶ Hungary bans same-sex people from adopting children. Pieejams: <https://www.bbc.com/news/world-europe-55324417> [21.04.2021.]

interpretēts par labu viendzimuma pāru ģimenēm, kā to izdarīja Satversmes tiesa minētajā spriedumā.⁵⁷

ES kopumā virzās uz visu cilvēku, tai skaitā LGBTI piederīgo personu vienlīdzību un līdztiesību, ko apliecina arī Eiropas Parlamenta 2019. gada 14. februāra rezolūcija par turpmāko pasākumu sarakstu LGBTI līdztiesības sekmēšanai (2019-2024), kuras 10. punktā tiek aicināta Komisija veikt konkrētus pasākumus, lai nodrošinātu pārvietošanās brīvību visām ģimenēm, tostarp LGBTI ģimenēm, saskaņā ar EST skatīto “Coman” lietu.⁵⁸ ES valstīs attieksme pret viendzimuma pāriem ir dažāda, tomēr, kopumā vērtējot, ir redzams, ka situācija ir krietni uzlabojusies pēdējo 10 gadu laikā. Joprojām 14 ES valstīs juridiskā un politiskā prakse pret LGBTI personām ir procentuāli vērtējama zem 50%⁵⁹, tomēr kā redzams pēc Maltes piemēra, visu ir iespējams radikāli mainīt dažu gadu laikā. Protams, ir iespējams arī “doties pretējā virzienā”, kā to dara Ungārija, lai pēc iespējas vairāk ierobežotu viendzimuma pāru tiesības, tomēr skatoties uz tiesību attīstību, sabiedrības toleranci pret citiem cilvēkiem un diskriminācijas aizliegumiem, Ungārijas izvēlētais virziens ir uzskatāms par regresu, nevis progresu viendzimuma pāru tiesību attīstībā.

Sabiedrībai, politiskajiem spēkiem, valsts varai ir jāklūst iecietīgākiem, saprotošākiem un pretimnākošākiem attiecībā uz viendzimuma pāru līdztiesību, jo piešķirot vienlīdzīgas tiesības citiem cilvēkiem, piemēram, ar iespēju personām reģistrēt savas partnerattiecības, lai iegūtu juridisko aizsardzību, nevienam netiek atņemtas jau esošās tiesības. Juridiskā aizsardzība, ko nodrošinātu reģistrēta partnerība, viendzimuma pāriem īpaši nozīmīga ir gadījumā, ja pārim ir bērni, jo pēc attiecību reģistrēšanas abas personas ir atzīstamas par bērna vecākiem. Tādējādi nevarētu rasties situācija, kad viens no vecākiem nomirst, bet otram šis bērns tiek “atņemts”, jo juridiski šī varētu būt viena no problēmām, ar ko saskaras viendzimuma pāri, ja valstī nav ieviests regulējums, kas ļauj reģistrēt savas partnerattiecības.

---

⁵⁷ Likumprojekts „Grozījums Latvijas Republikas Satversmē”. Pieejams: <https://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/A38F6751399F389CC225865600317857?OpenDocument> [aplūkots: 14.05.2021.]

⁵⁸ Eiropas Parlamenta rezolūcija Nr. 2019/2573 (RSP). Pieņemta 14.02.2019.

⁵⁹ Reflecting the legal and policy human rights situation of LGBTI people in Europe 2020. Pieejams: <https://www.ilga-europe.org/sites/default/files/Attachments/ilgaeurope-rainbowmap-2020-interactive.pdf> [aplūkots: 16.04.2021.]

2. VIENDZIMUMA PĀRU TIESISKĀS PROBLĒMAS LATVIJĀ

Latvijā nav konkrēta tiesiskā regulējuma, kas regulētu viendzimuma partneru attiecības. Juridiski šādi pāri nevar pasargāt sevi no dažādām situācijām bez papildu civiltiesisku darījumu noslēgšanas, kā tas izriet no laulāto tiesībām, jo viendzimuma pāri ar esošo regulējumu nevar apliecināt savas attiecības. Tomēr ir dažas normas, kas apzīmē plašāku personu loku, kam ir iespējama tiesiskā aizsardzība, ko varētu attiecināt arī uz viendzimuma pāriem. Tā, piemēram, Krimināllikuma 22. panta otrā daļa paredz, ka par iepriekš neapsolītu slēpšanu un neziņošanu neatbild noziegumu izdarījušās personas tā persona, ar kuru tā dzīvo kopā un ar kuru tai ir kopīga (nedalīta) mājsaimniecība.⁶⁰ Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 1. panta 40. punktā tiek definēts, ka mājsaimniecība ir vairākas personas, kuras dzīvo vienā mājoklī un kopīgi sedz izdevumus, vai viena persona, kura saimnieko atsevišķi.⁶¹ No tā izriet, ka arī viendzimuma pāri, kas dzīvo kopā arī ir uzskatāma par vienu mājsaimniecību, un šī likuma definīcija neaprobežojas ar laulātajiem, kas Latvijā aptver tikai heteroseksuālus pārus. Tāpat plašāku subjektu loku aptver Civilprocesa likuma 250⁴⁴. pants, kas nosaka personas, kas var iesniegt pieteikumu par pagaidu aizsardzību pret vardarbību. Pantā ir noteikts, ka pieteikumu var iesniegt personas, kuras dzīvo vai ir dzīvojušas vienā mājsaimniecībā, personas, kurām šobrīd ir vai ir bijušas tuvas vai intīmas attiecības⁶², un tātad gan attiecībās esošs, gan šķirts viendzimuma pāris var iesniegt šādu pieteikumu.

Līdzās normām, kas aptver plašāku subjektu loku, tādējādi aptverot arī viendzimuma pārus, ir arī likuma normas, kas krietni sašaurina loku, un izslēdz viendzimuma pārus, aprobežojoties ar laulātajiem. Likuma “Par dzīvojamo telpu īri” 9. panta pirmā un otrā daļa īrniekam noteica tiesības iemitināt īrētajā dzīvojamā telpā laulāto, vecākus, darbnespējīgos brāļus un māsas, pilngadīgos bērnus, kuriem nav savas ģimenes un nepilngadīgos bērnus. Jāpiemin, ka šīs personas, kas ir iemitinātas īrnieka īrētajā dzīvojamajā telpā, ir atzīstamas par īrnieka ģimenes locekļiem saskaņā ar tā paša panta trešo daļu.⁶³ Tā kā Latvijā nav atļauts laulāties viena dzimuma personām, tad no šī likuma arī izriet tas, ka viendzimuma pāri savstarpēji nav ģimenes locekļi. Likums “Par dzīvojamo telpu īri” zaudēja spēku 2021. gada 1. maijā, kad stājās spēkā “Dzīvojamo telpu īres likums”. Lai arī attiecībā uz viendzimuma pāriem šis likums nevieš citas izmaiņas, tomēr interesanti, ka likums sašaurina ģimenes locekļu loku līdz laulātajam un viena vai abu laulātā bērniem.⁶⁴

⁶⁰ Krimināllikums: LV likums. Pieņemts 17.06.1998. 22. pants.

⁶¹ Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums: LV likums. Pieņemts: 31.10.2002. 1. pants.

⁶² Civilprocesa likums: LV likums. Pieņemts: 14.10.1998. 250⁴⁴. pants.

⁶³ Likums “Par dzīvojamo telpu īri”: LV likums. Pieņemts: 16.02.1993. 9. pants. [zaudēja spēku 01.05.2021.]

⁶⁴ Dzīvojamo telpu īres likums: LV likums. Pieņemts: 17.03.2021. 14. pants [stājās spēkā 01.05.2021.].

Problēma ir saskatāma arī likumā “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli”, jo, piemēram, likums nosaka, ka ar iedzīvotāju ienākuma nodokli apliek ienākumam pielīdzināmos aizdevumus. Šādi ienākumam pielīdzināmi aizdevumi nav tādi aizdevumi, “kurus fiziskajai personai izsniegusi persona, ar kuru to saista laulība”.⁶⁵ Tas nozīmē, ka, ja viendzimuma pāra attiecībās viena persona sniedz naudas aizdevumu otrai personai, tad to apliks ar iedzīvotāju ienākuma nodokli, jo “neaplikšanas privilēģija” piemīt tikai laulātiem pāriem.

Pacientu tiesību likuma 7. pants paredz situāciju, kad pacients pats veselības stāvokļa dēļ nevar pieņemt lēmumu ar ārstniecību saistītiem jautājumiem, tad tiesības pieņemt šādus lēmumus ir pacienta laulātajam, bet, ja tādu nav, tad tuvākie radnieki.⁶⁶ Protams, likums paredz arī tiesības pieņemt lēmumus pacienta pilnvarotajai personai, ko var izmantot viendzimuma pāri. Autore vērš uzmanību, ka, lai iegūtu tādas pašas lemšanas tiesības kā laulātajiem konkrētajā situācijā, viendzimuma pāriem par to ir, pirmkārt, jādomā jau laicīgi, lai šāds pilnvarojums būtu pirms tam, kad persona ir nonākusi situācijā, kad nav spējīga pati lemt, otrkārt, jāveic papildu darbības, lai iegūtu tādas pašas likumā noteiktās tiesības kā laulātajiem, kas tiem izriet jau no laulības reģistrēšanas fakta.

Vēl arī citos likumos ir noteiktas tiesības tikai laulātajam vai asinsradniekiem, kuras neattiecas uz viendzimuma pāriem, jo vai nu likumā tieši tiesības piešķir laulātajam, vai arī trūkst regulējuma, kas būtu attiecināms uz viendzimuma pāriem tāpat kā uz laulātajiem pāriem. Šādi likuma piemēri ir: Militārā dienesta likums⁶⁷, likums “Par valsts pensijām”⁶⁸, Valsts drošības iestāžu amatpersonu izdienas pensiju likums⁶⁹, Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa likums⁷⁰ un citi.

Arvien vairāk tiek runāts par nepieciešamību ieviest tiesisko regulējumu, lai tas aizsargātu gan viendzimuma pārus, gan heteroseksuālus pārus, kas nav noslēguši laulību, lai katrs cilvēks, katra ģimene valstī saņemtu aizsardzību dažādām situācijām. Tas palīdzētu, lai novērstu to, ka juridiski šīs personas attiecībā viena pret otru netiktu uzskatītas par savstarpēji svešiem cilvēkiem situācijās, kad partneris nomirst vai cieš kādā nelaimes gadījumā, gūstot smagus veselības bojājumus vai, piemēram, otra partnera bērns tiek vests pie ārsta, jo dažādās dzīves situācijās tieši dzīves partneri ir tie, ko persona vēlas sev blakus, lai gūtu atbalstu.

---

⁶⁵ Likums “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli”: LV likums. Pieņemts 11.05.1993. 3. pants, 8¹. pants.

⁶⁶ Pacientu tiesību likums: LV likums. Pieņemts 17.12.2009. 7. pants.

⁶⁷ Militārā dienesta likums: LV likums. Pieņemts 30.05.2002. 55. pants.

⁶⁸ Likums “Par valsts pensijām”: LV likums. Pieņemts 02.11.1995. 37. pants.

⁶⁹ Valsts drošības iestāžu amatpersonu izdienas pensiju likums: LV likums. Pieņemts 14.05.2015. 13. pants

⁷⁰ Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa likums: LV likums. Pieņemts 20.12.2010. 6. pants.

2.1. Mantojuma tiesību problemātika attiecībā pret viendzimuma pāriem

Sarežģīta situācija viendzimuma pārim varētu rasties brīdī, kad viens no partneriem nomirst. Mantojuma tiesības Latvijā regulē Civillikuma otrā daļa, un to regulējumu varētu izšķirt 3 lielās daļās – likumiskā mantošana, testamentārā mantošana un līgumiskā mantošana. Likumiskā mantošana paredz mantot laulātajam, radniekiem un adoptētajiem, gadījumā, ja nav taisīts testaments vai noslēgts mantojuma līgums vai arī, ja tie nav spēkā. Tā kā Latvijā nav tiesiskā regulējuma viendzimuma partneru attiecībām, tad kā arī norādīja tiesībsargs Satversmes tiesas lietā Nr. 2020-34-03, vienīgā iespēja šiem pāriem mantot no pārdzīvojušā partnera ir, slēdzot mantojuma līgumu vai rakstot testamentu.⁷¹

Mantojuma tiesībās īsti netiek skatītas vai vērtētas personiskās attiecības, izņemot īpaši rupjus (autores ieskatā) gadījumus, kas neatņemamās daļas tiesīgajam var liegt tiesības uz neatņemamo daļu, ja tas ir tieši noteikts pēdējās gribas rīkojumā. Šie gadījumi ir konkrēti noteikti Civillikuma 428. pantā, 429. pantā, 431. pantā un tie, piemēram, ir: izdarīts noziedzīgs nodarījums pret testatora (arī viņa laulātā vai augšupējā) dzīvību, veselību, brīvību vai godu, atstājis testatoru bezpalīdzības stāvoklī, atstumt augšupējos var, ja tie nav gādājuši par testatoru, atstumt laulāto var, ja tas ir pārkāpis laulību u.c. Lai arī ir iespējams atstumt konkrētas personas no mantojuma likumā noteiktos gadījumos, šiem apstākļiem vēl ir jābūt pierādītiem, kas var arī radīt dažādus sarežģījumus. Tomēr viena no mantojuma tiesību problēmām tik un tā varētu būt personisko attiecību nevērtēšana, jo var gadīties piemēram, šāda situācija: nomirst persona, kas ir ilgstošās attiecībās ar savu viendzimuma partneri, bet nav atstājusi testamentu vai noslēgusi mantojuma līgumu ar šo partneri. Mantojuma atstājējs nesatika ar saviem radniekiem (piemēram, vecākiem), jo tiem nešķīta pieļaujama un atbalstāma personas seksuālā orientācija vai attiecības ar konkrēto personu. Mantojuma atstājējs bijis turīgs un viņam piederējuši vairāki nekustamie īpašumi un vērtīga kustamā manta. Tā kā nav taisīts testaments vai noslēgts mantojuma līgums, uz mantojumu var pieteikties radnieki jeb likumiskie mantinieki. Tā nu šādā situācijā visu mantojumu var iegūt radnieki, ar ko mantojuma atstājējs nesatika, savukārt dzīvesbiedrs, ar kuru persona bija ciešās attiecībās, neiegūst neko.

Tāpat sarežģīta situācija viendzimuma pārim varētu būt saistībā ar neatņemamās daļas tiesīgajiem. Lai arī pārim vienīgā iespēja otram novēlēt mantojumu ir, rakstot testamentu vai slēdzot mantojuma līgumu, tas neizslēdz iespēju neatņemamās daļas tiesīgajiem pieteikties uz neatņemamo daļu. Civillikuma 423. pants paredz, ka neatņemamās daļas tiesīgie ir laulātais,

---

⁷¹ Satversmes tiesas 08.04.2021. spriedums lietā Nr. 2020-34-03 2.p. Latvijas Vēstnesis, 2021, nr. 69

lejupējie, bet, ja nav lejupējo, tad laulātais un tuvākās pakāpes augšupējie. Iepriekš minētais gadījums, kad persona nesatiek ar saviem vecākiem, tai, piemēram, nav laulātā un nav bērnu, tad vecāki, kas neatbalstīja mantojuma atstājēja seksuālo orientāciju, tik un tā var pieteikties uz savu neatņemamo daļu. Var būt arī situācija, kad noslēgts mantojuma līgums vai rakstīts testaments ar vienu partneri, attiecības vēlāk ir izjukušas, tad uzsākta kopdzīve ar citu partneri, bet testaments vai mantojuma līgums nav mainīts, un pēc partnera nāves spēkā ir testaments vai mantojuma līgums “par labu” bijušajam partnerim. Arī šādā situācijā kopdzīvē esošais viendzimuma partneris būtu nepasargāts, jo viendzimuma pārim nav iespējams noslēgt laulību Latvijā, un tātad viendzimuma partnerim nav iespējas iegūt arī neatņemamo daļu, lai gan sadzīvē un sociālajā realitātē faktiski viņu partnerattiecības būtu pielīdzināmas kā laulībā esošiem pāriem.

Mantojuma tiesību regulējuma trūkumi attiecībā pret viendzimuma pāriem, izriet no tā, ka Latvijā nav nekāda regulējuma, kas noteiktu viendzimuma pāru tiesisko statusu. Svarīgs aspekts, kas izceļ regulējuma trūkumu ir tas, ka viendzimuma partnerim kā mantiniekam nākas maksāt ievērojami lielāku valsts nodevu par viņa nekustamā īpašuma tiesību nostiprināšanu nekā pārdzīvojušam laulātajam, un par to arī tika iesniegts tiesībsarga pieteikums Satversmes tiesā. Ministru kabineta 2009. gada 27. oktobra noteikumu Nr. 1205 “Noteikumi par valsts nodevu par īpašuma tiesību un ķīlas tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā” 13. punkts paredz to, cik liela ir maksājama valsts nodeva mantiniekiem par nekustamā īpašuma tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā, ja šī nekustamā īpašuma vērtība pārsniedz 10 minimālās mēnešalgas.⁷² Šajā punktā ir noteikts, ka pārdzīvojušais laulātais, kas manto uz testamenta vai mantojuma līguma pamata, valsts nodevu maksā 0,125 procentu apmērā no nekustamā īpašuma vērtības, bet viendzimuma partnerim par mantošanu uz tiem pašiem pamatiem, ir noteikta 60 reizes lielāka nodeva – 7,5 procentu apmērā no nekustamā īpašuma vērtības –, kas arī rada nevienlīdzīgu attieksmi pret viendzimuma partneriem.⁷³ Konkrētais Satversmes tiesas spriedums tikai apstiprina autores domas par to, ka viendzimuma partneri pēc Latvijas tiesību aktiem nav pielīdzināmi ģimenes locekļiem, bet drīzāk „kaimiņam” vai „draugam”, un tas ne tikai nepiešķir vienlīdzīgas tiesības atšķirīgiem, bet līdzvērtīgās attiecībās esošiem pāriem, bet arī finansiāli sadārdzina viendzimuma pāriem šo vienlīdzīgo tiesību iegūšanu, izsakot personas pēdējo gribu vai slēdzot civiltiesiskus darījumus.

Zvērināta advokāte Kristīne Zīle “Dzīvesbiedru sarunās par nodokļu un mantojuma lietām” teic, ka “visu nevar atrisināt ar testamentu un mantojuma līgumu,[..] jo tie var tikt

⁷² Noteikumi par valsts nodevu par īpašuma tiesību un ķīlas tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā: Ministru kabineta 2009. gada 27. oktobra noteikumi nr. 1205.

⁷³ Satversmes tiesas 08.04.2021. spriedums lietā Nr. 2020-34-03 2.p. Latvijas Vēstnesis, 2021, nr. 69

atzīti par spēkā neesošiem, varbūt, tāpēc ka nav ievērota forma”.⁷⁴ Arī Augstākās tiesas Plēnuma 27.03.1995. lēmuma Nr.1 “Par likumu piemērošanu mantojuma lietās” 30. punktā ir uzsvērtā testamenta formas ievērošanas nozīme, lai tiktu nodrošināta tā uzticamība.⁷⁵ Gadījumā, ja nav ievērota testamenta forma, kas noteikta Civillikuma Mantojuma tiesību trešās nodaļas piektajā apakšnodaļā, tad pēc Civillikuma 786. panta 2. punkta var prasīt testamenta atzīšanu par spēkā neesošu. Lai arī formas neievērošanas iemesli var būt dažādi gan nozīmīgi, gan mazāk nozīmīgi, testatoram privāta testamenta taisīšanas brīdī jābūt rūpīgam un uzmanīgam, jo citādi viņa pēdējā griba var arī netikt īstenota. Šis jautājums ir aktuāls no tā skatupunkta, ka, testamenta taisīšana ir personas brīva izvēle, tomēr, ja viendzimuma partneri grib pēc savas nāves mantu atstāt otram, tiem noteikti ir jātaisa pēdējās gribas rīkojums, jo cita veida kā pārdzīvojušais partneris var iegūt otra partnera mantojumu – nav. Autore vēlas vērst uzmanību uz to, ka viendzimuma partneri ir spiesti veikt papildu darbības, lai nodrošinātu tos apstākļus, kas laulātajam tiek nodrošināti ar likumu.

Var gadīties situācija, kad partnerim ir nodoms taisīt testamentu vai noslēgt mantojuma līgumu ar otru partneri, bet nepaspēj to izdarīt, jo iestājas pēkšņa nāve. Šāda situācija var izrādīties arī nelabvēlīga likumiskajiem mantiniekiem, ja mantojuma masā ietilpst, piemēram, parādsaistības. Ir arī iespējams, ka dažādu iemeslu dēļ, viens partneris paņem kredītu, lai palīdzētu finansiāli savam partnerim vai arī, lai iegādātos kādu nekustamo īpašumu, kurā pārim dzīvot. Šis partneris, kurš ir uzņēmis kredītsaistības nomirst, bet konkrētās saistības pāriet mantiniekiem, jo nav noslēgts mantojuma līgums vai taisīts testaments. No šāda aspekta raugoties, viendzimuma pāru tiesiskā regulējuma ieviešanas nepieciešamība ir arī likumisko mantinieku interesēs, bet, protams, viņiem ir tiesības arī mantojumu atraidīt.

Valsts institūcijām un, protams, arī sabiedrībai ir jāpieņem fakts, ka viendzimuma pāri pastāv līdzās visiem citiem sabiedrības locekļiem. Lai arī Latvijas politiskā nostāja šobrīd atbalsta tā saucamās “tradicionālās ģimenes”, kuras ir balstītas laulībā starp vīrieti un sievieti⁷⁶, ir jāsaprot, ka sociālajā realitātē tas nav vienīgais attiecību un ģimenes modelis. To būtu svarīgi saprast un atzīt citas “netradicionālās ģimenes”, jo tādējādi partneri varētu iegūti vienlīdzīgas tiesības ar laulātajiem mantojuma tiesībās, jo šobrīd, likums paredz laulātajam mantot vienmēr, neskatoties uz to, vai mirušajam laulātajam ir vēl citi radinieki⁷⁷, savukārt

---

⁷⁴ Dzīvesbiedru sarunas. Sarunas par dzīvesbiedriem: nodokļi un mantojuma lietas. Pieejams: <https://www.facebook.com/dzivesbiedri/videos/377309356642494> [aplūkots: 05.05.2021.]

⁷⁵ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma 1995. gada 27. marta lēmums Nr.1 Par likumu piemērošanu mantojuma lietās. 30. punkts.

⁷⁶ “Neredzamās” viena dzimuma partneru ģimenes Latvijā. Pētījums. Rīga, 2008, 3.lpp

⁷⁷ Krauze R. Mantojuma tiesības. 2. papildinātais izdevums. Rīga: KIF “Biznesa komplekss”, 1997, 28.lpp.

sociāli līdzvērtīgās attiecībās esošais partneris likumiskās mantošanas kārtībā, nevar iegūt vispār neko.

Pēc likuma aicināti mantot ir laulātais, radnieki un adoptētie. Latvijā viendzimuma pāri nevar noslēgt laulību, tāpēc var mantot viņu radnieki, bet šīs situācijas tika apskatītas iepriekš. ES viendzimuma pāriem pilnīgas tiesības adoptēt bērnus ir 13 valstīs, bet lielākoties tās ir Rietumeiropas valstis - Austrija, Beļģija, Francija, Īrija, Luksemburga, Nīderlande un Vācija, bet vēl tādas pašas tiesības ir arī Zviedrijā, Spānijā, Dānijā, Maltā, Portugālē un Somijā.⁷⁸ Latvijā viendzimuma pāri nevar kopīgi adoptēt bērnus un Latvijā nav arī tādas tiesības kā Igaunijā vai Slovēnijā, kur vienam partnerim ļauj adoptēt otra partnera bioloģisko bērnu, bet dažos gadījumos arī partnera adoptēto bērnu.⁷⁹ Tiesībām adoptēt ir nozīmē arī mantojuma tiesībās, jo, pirmkārt, situācijā, kad nomirst bērna bioloģiskais vecāks, tad bērns var pieteikties uz šī vecāka mantojumu, ko partneris nevar, otrkārt, situācijā, kad nomirst partneris, kurš nav bioloģiskais vecāks un, kuram nav bijušas tiesības adoptēt partnera bioloģisko bērnu, viņa mantojumu neiegūst ne partneris, ne bērns, kuru, iespējams, pāris ir audzinājis kopīgi. Pat, ja viendzimuma pāra laulība ir noslēgta citā ES valstī, kur tas ir iespējams, un vēl arī adoptēts bērns, jo to atļauj konkrētās valsts likumi, pārceļoties šai ģimenei uz Latviju, tāpat tiks zaudētas tiesības uz mantojumu vai bērna aizbildnību, jo tādas gluži vienkārši neparedz Latvijas tiesību akti viendzimuma pāriem.⁸⁰

Ar šīm mantošanas problēmām Latvijā saskaras ne tikai viendzimuma pāri, bet arī atšķirīgu dzimumu pāri, kas nav noslēguši laulību. Uzskati šajā jautājumā atšķiras, tomēr viens no sabiedrības viedokļiem ir tāds, ka „Kopdzīves likums”, vai Dzīvesbiedru regulējums ir nepieciešams, lai aizsargātu gan viendzimuma pārus, gan tos pārus, kas savas attiecības nav nostiprinājuši ar laulību.⁸¹ Par šo jautājumu ir bijušas vairākas iniciatīvas, kuras ir atbalstītas arī ar vairāk kā 10 000 iedzīvotāju parakstiem, tomēr neviena no tām nav ieguvusi Saeimas atbalstu, un līdz šim tās visas ir tikušas noraidītas.

2.2. Problēmas viendzimuma pāriem veselības aprūpes nozarē

Viena no nozarēm, ko skar viendzimuma partneru tiesiskā regulējuma neesamība, ir veselības aprūpes nozare. Homoseksuāli cilvēki un to partneri saskaras ar dažādām problēmām šajā nozarē. Autorei šķiet pārsteidzoši, ka līdz pat 1990. gadam, homoseksualitāte

---

⁷⁸ The rights of LGBTI people in the European Union. (2020) Pieejams: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/651911/EPRS_BRI\(2020\)651911_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/651911/EPRS_BRI(2020)651911_EN.pdf) [aplūkots: 13.05.2021.]

⁷⁹ Ibid.

⁸⁰ Viendzimuma pāri. Pieejams: <https://what-europe-does-for-me.eu/lv/portal/2/A07> [aplūkots: 13.05.2021.]

⁸¹ Iniciatīva "Par visu ģimeņu tiesisko aizsardzību". Pieejams: <https://manabalss.lv/par-visu-gimenu-tiesisko-aizsardzibu/show> [aplūkots: 14.05.2021.]

tika kvalificēta kā psihiska invaliditāte un tikai 1990. gada 17. maijā Pasaules Veselības organizācija paziņoja, ka homoseksualitāte nav slimība.⁸² Jāatzīst, ka homoseksualitāti kā slimību joprojām uztver kāda sabiedrības daļa, tomēr seksuālās orientācijas izslēgšana no slimību saraksta neatrisina dažādas tiesiskās problēmas, ar ko saskaras homoseksuālas personas, tai skaitā homoseksuāli pāri, regulējuma trūkuma dēļ.

Vispirms jāmin tās salīdzinoši radikālās situācijas, kad partneris sava veselības stāvokļa dēļ, pats nav spējīgs pieņemt lēmumus par turpmāku ārstniecību. Šādā situācijā Pacientu tiesību likums paredz, ka tiesības pieņemt lēmumus pacienta paša vietā primāri ir laulātajam. Pēc autores domām tas ir pamatoti un pareizi, jo tieši laulātais dzīvesbiedrs, visticamāk pazīst personu vislabāk, zina, ko tā vēlas un kādus lēmumus tā pieņemtu pati, ja būtu spējīga. Tas izriet no ciešās attiecību saiknes - sapratnes, cieņas, atbalsta un mīlestības, kas ir apliecināta ar laulības noslēgšanu. Tomēr tikpat ciešas attiecības var būt un arī ir viendzimuma pāriem, bet tā kā viņiem nav iespēja reģistrēt laulību, tad šīs pašsaprotamās dzīvesbiedru tiesības – pieņemt lēmumus otra vietā, kad partneris pats to nespēj – viņiem nepienākas no kopā būšanas fakta. Gadījumā, ja personai nav laulātā, kas visdrīzāk būtu arī viendzimuma pāra gadījumā, tiesības pieņemt šo lēmumu ir pilngadīgam un rīcībspējīgam tuvākajam radniekam. Šiem radniekiem arī ir noteikta secība – vispirms tiesības ir pacienta bērniem, tad pacienta vecākiem, tālāk pacienta brālim vai mātai un tikai tad pacienta vecvecākiem un pacienta mazbērniem. Protams, viendzimuma partneri var sagatavoties šādām situācijām, pilnvarojot viens otru ar nākotnes pilnvarojumu pie notāra, tomēr autore atgādina, ka tās ir papildu formalitātes, darbības, kas viņiem ir jāveic, lai iegūtu tiesības šādā nelaiemes gadījumā, rīkoties atbilstoši otra dzīvesbiedra vēlmēm. Tās ir arī papildu izmaksas, jo kā Zvērinātu notāru padomes priekšsēdētājs Jānis Skrastiņš norāda - šī nākotnes pilnvarojuma sastādīšana pie notāra un tā reģistrēšana Nākotnes pilnvarojumu reģistrā izmaksā aptuveni 100 eiro.⁸³

Kādam vīrietim Latvijā pirms vairākiem gadiem radās situācija, kad viņš nokļuva reanimācijā ar smagiem apdegumiem. Pirmā problēma jau ir tā, ka partnerim nav iespējams noskaidrot šī cietušā partnera veselības stāvokli.⁸⁴ Tāpat arī situācijā, kad neregistrētas kopdzīves partneris nokļūst slimnīcā, un kādam ir jāpieņem lēmums par turpmāko rīcību. Reiz šādā situācijā nonāca kāds faktiskās kopdzīves partneris, kurš devās uz laukiem pie cietušā

---

⁸² 17. maijs – starptautiskā diena pret homofobiju. Pieejams: <https://www.europarl.europa.eu/news/lv/headlines/society/20110513STO19333/17-maijs-starptautiska-diena-pret-homofobiju> [aplūkots: 14.05.2021.]

⁸³ Notāru dienās īpašu uzmanību veltīs nākotnes pilnvarojumam. Pieejams: <https://lvportals.lv/tiesas/302235-notaru-dienas-ipasu-uzmanibu-veltis-nakotnes-pilnvarojumam-2019> [aplūkots: 19.05.2021.]

⁸⁴ Raidījums “Aizliegtais paņēmiens”. Operācija: “Neīstie cilvēki” 2020. gada 9. marta sižets. Pieejams: <https://ltv.lsm.lv/raksts/09.03.2020- aizliegtais-panemiens.-operacija-neistie-cilveki.id182039/> [aplūkots:14.05.2021.]

partnera mātes, lai viņa parakstītos par konkrētu procedūru veikšanu.⁸⁵ Šī konkrētā situācija ir veiksmīgais piemērs, bet varētu izveidoties situācija, kad šī māte nepiekrītu parakstīties par konkrēto procedūru. Partnerim būtu jāmeģina pārliecināt šis tuvākais radnieks par ārstniecības veikšanu, ja viņš zina, ko pacients vēlētos iesākt, jo radniekam, kurš pieņem lēmumus pacienta vietā, ir jārīkojas atbilstoši pacienta izteiktajai gribai. Šādi gadījumi ir jau tā smagi viendzimuma pāriem vai atšķirīgu dzimumu pāriem, kuri nav reģistrējuši savas attiecības, jo to dzīvesbiedrs nonāk šādā apdraudējumā, bet situācijas padara vēl smagākas tas, ka personām nav likumiskas iespējas lemt par tālāko likteni, ja vien iepriekš nav bijis pilnvarojums.

ILGA ik gadu veic gada pārskatus katrā Eiropas valstī par LGBTI personu tiesībām. Gada pārskatā par 2020. gadu tā secināja, ka COVID-19 pandēmija atklāja to, ka viendzimuma partneri un bērni viņu ģimenēs, ir būtiski neizdevīgākā stāvoklī arī attiecībā uz veselības aprūpi.⁸⁶ Viendzimuma pāri ar bērniem, nereti kā būtiskāko problēmu izceļ tieši to, ka otrs partneris, kurš nav bērna bioloģiskais vecāks, netiek un nevar tikt atzīts par bērna aizbildni. Tā kā viendzimuma pāri juridiski skaitās “sveši” cilvēki viens otram, tad arī partneris ir svešs otra partnera bioloģiskajiem vai adoptētajiem bērniem, lai arī visa šī ģimene dzīvo kopā. Pēc autores domām, pirmā problēma ir tā, ka bērnu vešana pie ārsta, vecāku sapulču apmeklēšana, atļauju parakstīšana, piemēram, doties ekskursijā, gulstas uz vienas personas pleciem, lai gan “tradicionālā ģimenē” šos pienākumus varētu sadalīt vienlīdzīgi. Otrā problēma ir tā, ka Pacientu tiesību likuma 13. pants paredz to, ka nepilngadīgas personas ārstēšana ir pieļaujama tad, ja likumiskais pārstāvis (viendzimuma partneru kontekstā tas būtu bioloģiskais vecāks vai vecāks, kurš bērnu ir adoptējis) ir informēts un devis savu piekrišanu. Tas nozīmē to, ka partneris nevar vest bērnu pie ārsta, ja vien viņš nav pilnvarots to darīt. Šeit autore vēlas uzsvērt to, ka heteroseksuālās attiecībās pārim ar bērniem, vīrietis varētu brīvprātīgi atzīt paternitāti partneres bērniem, ja izpildītos Civillikuma 155. pantā noteiktie nosacījumi tās atzīšanai. Otra iespēja, kas varētu būt iespējama ir tā, ka heteroseksuāls pāris noslēdz laulību un tad laulātais var adoptēt otra laulātā bērnu. Šādā veidā partneris kļūtu par bērna dabisko aizbildni un varētu bez pilnvaras bērnu aizvest pie ārsta. Viendzimuma partneru gadījumā tas nav iespējams, jo nav iespējams ne pirmais, ne otrais variants. Lai bērnu aizvestu pie ārsta viendzimuma partneris, pārim kārtējo reizi ir jāsašķiras ar papildu darbībām, dokumentiem, kas nepieciešami, lai varētu veikt samērā ikdienišķas darbības,

---

⁸⁵ Brants M., Dupate K., Mileiko I., Putniņa A. Pētījums par laulību neregistrēšanas problemātiku. Gala ziņojums. Rīga, 2015, 89.lpp.

⁸⁶ Annual Review of the Human Rights Situation of Lesbian, Gay, Bisexual, Trans, and Intersex People in Latvia covering the period of January to December 2020. Pieejams: <https://www.ilga-europe.org/sites/default/files/2021/latvia.pdf> [aplūkots: 14.05.2021.]

turklāt, šim pilnvarojumam ir jābūt notariāli apliecinātam, kas nozīmē ne to, ka nepieciešams tam ne tikai tērēt laiku, bet arī naudas līdzekļus.⁸⁷ Latvijas Zvērinātu notāru padomes priekšsēdētājs Jānis Skrastiņš teic, ka viendzimuma partneris, kurš nav bioloģiskais vecāks un vēlas vest bērnu pie ārsta, var to darīt ar pilnvaru, kuru dabiskais aizbildnis var izdot ar termiņu līdz bērna pilngadībai.⁸⁸ J. Skrastiņš piemin Bērnu tiesību aizsardzības likuma 45¹. pantu, kas ļauj vecākiem nodot bērnu citas personas aprūpē ilgāk par trim mēnešiem, ja vecāku dzīvesvietas bāriņtiesa atzīst, ka tas ir atbilstoši bērna interesēm.⁸⁹

Būtiska problēma, kam tika pievērsta uzmanība Eiropas Komisijas paziņojumā „Savienība, kurā valda līdztiesība: LGBTIK līdztiesības stratēģija 2020.-2025. gadam” ir tā, ka diskriminācija seksuālās orientācijas dēļ var ietekmēt gan fizisko, gan garīgo, gan seksuālo veselību šiem cilvēkiem. LGBTI personas bieži atsakoties no veselības aprūpes, jo ir piedzīvojuši vai baidās piedzīvot šajā nozarē strādājošo speciālistu naidīgu attieksmi. Šajā paziņojumā arī teikts, ka dalībvalstis tiks aicinātas un mudinātas apmācīt veselības aprūpes speciālistus, lai veicinātu izpratni par homoseksuālu personu ar veselību saistītajām vajadzībām un novērstu šo personu diskrimināciju attiecībā uz piekļuvi veselības aprūpes pakalpojumiem.⁹⁰

Papildus visam iepriekš minētajam, Latvijā joprojām mēdz notikt naida noziegumi pret LGBTI personām, tādējādi fiziski un emocionāli kaitējot šo personu veselībai. Šie noziegumi, kas izdarīti uz naida pamata, nozīmē to, ka tiek veikts fizisks vai verbāls uzbrukums personai, pamatojoties uz aizspriedumiem personas seksuālās orientācijas dēļ.⁹¹ Tā, piemēram, 2020. gada novembrī notika uzbrukums kādam Rīgas Stradiņa Universitātes profesoram, kurš pastaigājās ar savu dzīvesbiedru. Tika vēstīts, ka uzbrukums bija balstīts homofobijā, jo tika izteikti dažādi draudi un nicinoši teksti pret seksuālo minoritāti.⁹² Tomēr 21. maijā tika pieņemts lēmums par kriminālprocesa izbeigšanu, jo nav konstatēts noziedzīga nodarījuma sastāvs, bet tā vietā tika uzsākts administratīvais process par iespējamām

---

⁸⁷ Kas jāņem vērā, ja bērnu pie ārsta neved vecāki? Pieejams: <https://vc4.lv/par-mums/kas-janem-vera-ja-bernu-pie-arsta-neved-vecaki/> [aplūkots: 15.05.2021.]

⁸⁸ Raidījums “Aizliegtais paņēmiens”. Operācija: “Neīstie cilvēki” 2020. gada 9. marta sižets. Pieejams: <https://ltv.lsm.lv/lv/raksts/09.03.2020-aizliegtais-panemiens.-operacija-neistie-cilveki.id182039/> [aplūkots: 15.05.2021.]

⁸⁹ Bērnu tiesību aizsardzības likums: LV likums. Pieņemts: 19.06.1998.

⁹⁰ Eiropas Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas ekonomikas un sociālo lietu komitejai un reģionu komitejai „Savienība, kurā valda līdztiesība: LGBTIK līdztiesības stratēģija 2020.-2025. gadam”. 12.11.2020. 5.-9.lpp.

⁹¹ Naidīgie izteikumi un noziegumi, kas izdarīti uz naida pamata pret LGBT personām. Pieejams: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1226-Factsheet-homophobia-hate-speech-crime_LV.pdf [aplūkots: 15.05.2021.]

⁹² Policija sāk kriminālprocesi par uzbrukumu RSU profesoram Hanovam. Pieejams: <https://www.diena.lv/raksts/latvija/kriminalzinas/policija-sak-kriminalprocesi-par-uzbrukumu-rsu-profesoram-hanovam-14251471> [aplūkots: 15.05.2021.]

huligāniskām darbībām.⁹³ Pēc autores domām, šī un citas līdzīgas situācijas ir jāņem vērā, jo šādi nodarījumi var atstāt nopietnas sekas uz personu mentālo veselību, kā arī tie liedz LGBTI personām pilnībā iekļauties sabiedrībā. Šajā sakarā jāteic, ka situācija kopumā šķietami uzlabojas. Katru gadu daudzviet pasaulē tiek organizēts praidis, kurā LGBTI kopienai piederošas personas pulcējas, rīko dažādus pasākumus un dodas gājienā, lai sabiedrība kļūtu iecietīgāka pret citādo un atšķirīgo, kā arī, lai pievērstu uzmanību šo personu tiesībām. Kopumā praidis ir par tiesībām, līdztiesību un iecietību.⁹⁴ Latvijā pirmais praidis notika 2005. gada jūlijā, kurā piedalījās ne tikai tā atbalstītāji, bet arī protestētāji. Drīz pēc tam – 2005. gada 8. septembrī – tika iesniegts deputātu likumprojekts par “Grozījumu Latvijas Republikas Satversmē”, ar kuru vēlējās nostiprināt Satversmē to, ka atbalstāma laulība ir tikai starp vīrieti un sievieti.⁹⁵ Negatīvas ievēribas cienīgs bija 2006. gada praidis, kurā protestētāji nomētāja gan praida dalībniekus, gan policijas darbiniekus, kuri centās nodrošināt sabiedrisko kārtību gājiena laikā, ar olām, fekālijām, plastmasas minerālūdens pudelēm un citiem priekšmetiem. Policijas darbinieki novērsa tiešu fizisko vardarbību starp seksuālo minoritāšu pārstāvjiem un protestētājiem.⁹⁶ Praidī neatstāja vienaldzīgus Saeimas deputātus, jo, kā izriet no 2006. gada 21. septembra Saeimas sēdes stenogrammas, atsevišķi deputāti nevēlējās grozīt Darba likumu, lai iekļautu to, ka ir aizliegta diskriminācija neatkarīgi no personas seksuālās orientācijas, jo “visa šī ažiotaža sākās tikai pēc tiem praidiem”.⁹⁷ Autore vēlas pievērst uzmanību tam, ka tik negatīva sabiedrības daļas reakcija pret LGBTI personām var atstāt nopietnas mentālās veselības problēmas. Tik negatīva sabiedrības pretreakcija ir arī iemesls, kāpēc daudzi LGBTI pārstāvji un to atbalstītāji nedodas praida gājienā vai gluži vienkārši neatklāj savu seksuālo orientāciju citiem. Protestētāju reakcija ir neadekvāta un arī nepamatota, jo līdzvērtīgu tiesību piešķiršana viendzimuma pāriem nekādā veidā neskar citu personu tiesības, tās neatņem un arī nesamazina. Situācija pēdējos gados ir uzlabojusies, jo gan praida gājieni norisinās samērā miermīlīgi, gan arī ILGA veidotais pārskats liecina, ka 2019. gadā LGBT un viņu draugu apvienībai “Mozaīka” tika ziņots par 29 naida noziegumiem pret LGBT personām, bet 2020.

---

⁹³ Nozieguma sastāva trūkuma dēļ policija izbeigusi kriminālprocesu par uzbrukumu Denisam Hanovam (precizēta plkst. 15.47). Pieejams: <https://www.delfi.lv/news/national/criminal/nozieguma-sastava-trukuma-del-policija-izbeigusi-kriminalprocesu-par-uzbrukumu-denisam-hanovam-precizeta-plkst-1547.d?id=53226771> [aplūkots: 24.05.2021.]

⁹⁴ Diskusija. 100g kultūras. Kādi ir LGBT Eiropaida mērķi un ietekme uz sabiedrību? Pieejams: <https://replay.lsm.lv/lv/ieraksts/ltv/51534/diskusija-100g-kulturas-kadi-ir-lgbt-eiropaida-merki-un-ietekme-uz-sabiedrību> [aplūkots: 16.05.2021.]

⁹⁵ Likumprojekta „Grozījumi Latvijas Republikas Satversmē” anotācija. Pieejams: https://www.saeima.lv/L_Saeima8/lasa-dd=LP1335_0.htm [aplūkots: 21.05.2021.]

⁹⁶ Iekšlietu ministrijas atskaite “Par iespējamo informāciju preseī sakarā ar sabiedriskās kārtības nodrošināšanu pasākuma “Rīgas praidis” norises laikā 2006. gada 22. jūlijā. Pieejams: http://providus.lv/article_files/1717/original/iem_praid2006.pdf?1332670776 [aplūkots: 16.05.2021.]

⁹⁷ Latvijas Republikas 8. Saeimas rudens sesijas trešās sēdes 2006. gada 21. septembrī stenogramma. Pieejams: https://www.saeima.lv/steno/2002_8/st_060921/st2109.htm [aplūkots: 21.05.2021.]

gadā tikai par 4 uzbrukumiem, kas gan varētu būt saistīts ar COVID-19 pandēmijas izraisītajiem ierobežojumiem.⁹⁸ Lai arī šī kopējā situācija uzlabojas, autore uzskata, ka šādi naida noziegumi un uzbrukumi LGBTI personām nav tik un tā pieņemami, jo tiek kaitēts cilvēka veselībai un dzīvībai, un šai seksuālajai minoritātei piederīgie nevar justies droši šajā valstī.

2.3. Finansiāli apgrūtinājumi viendzimuma pāriem

Nereti pāris, kas ir attiecībās, atbalsta viens otru ne tikai emocionāli, bet arī finansiāli. Autores ieskatā, mūsdienās dzīvojam diezgan komerciālā pasaulē, kur finanses ir neatņemama dzīves sastāvdaļa gan katram indivīdam atsevišķi, gan ģimenēm kopā. Valsts, lai atbalstītu Satversmē nostiprināto laulību, mēdz laulātajiem piešķirt dažādus nodokļu atvieglojumus vai arī vienkāršotus noteikumus dažādām situācijām, kas nostāda laulātos privilīģētākā stāvoklī nekā citus. Šāds koncepts šķiet pieņemams, tomēr tas liek aizdomāties par to, ka ne visiem valstī ir iespējams nokļūt šajā stāvoklī, kas savā ziņā liecina par nevienlīdzību.

Likumā “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” ir noteikts, ka ar šo nodokli apliek fiziskās personas gūtos ienākumus. Šī likuma 13. pantā ir noteikti atvieglojumi nodokļa maksātājam un viens no tiem ir par nestrādājošu laulāto, kura apgādībā ir bērns līdz trīs gadu vecumam. Ja arī viendzimuma partneri nonāk šādā pat situācijā, kur vienas personas apgādībā ir viens vai vairāki bērni un šī persona, iespējams, tāpēc nestrādā, partneris, kurš strādā, par viņu nevar saņemt iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumu. Tāpat šajā likumā ir saskatāma jau iepriekš aprakstītais apgrūtinājums viendzimuma pāriem par aizdevumiem, kas ir pielīdzināmi ienākumam, jo tos apliek ar iedzīvotāju ienākuma nodokli, savukārt, ja šo aizdevumu ir sniedzis laulātais, tad tas netiek aplikts ar šo nodokli. Vēl viens likumā paredzēts gadījums, ko neapliek ar iedzīvotāju ienākuma nodokli laulātajam, ir dāvanas. Laulāto un personu, kuras saista radniecība līdz trešajai pakāpei, dāvanas un to summa neaprobežojas ar limitu, ko pārsniedzot, tas tālāk tiek aplikts ar iedzīvotāju ienākuma nodokli. Citām personām, tai skaitā viendzimuma pāriem, šie “griesti” ir 1425 eiro taksācijas gada laikā. Tas nozīmē, ka viendzimuma partneri viens otram var sniegt finansiālu atbalstu, veicot naudas pārskaitījumus, līdz šai summai gada laikā, lai par it kā ikdienišķām rūpēm, nebūtu jāmaksā vēl papildu nodoklis. Protams, no šī nodokļa var izvairīties, sadalot katram

---

⁹⁸ Annual Review of the Human Rights Situation of Lesbian, Gay, Bisexual, Trans, and Intersex People in Latvia covering the period of January to December 2020. Pieejams: <https://www.ilga-europe.org/sites/default/files/2021/latvia.pdf> [aplūkots: 16.05.2021.]

maksājumus, atbilstoši viņu finansiālajām spējām vai kā citādi.⁹⁹ Tā kā visas šīs konkrētās finansiālās privilēģijas izriet no laulību noslēgšanas fakta, tās nav piemērojamas viendzimuma pāriem, tomēr likumdevējs nākotnē varētu lemt par šādu atvieglojumu piešķiršanu personām, kuri atrodas visādi citādi laulībām pielīdzināmās attiecībās.

Tāpat problēmas viendzimuma pāriem ir tad, ja tie vēlas uzņemties kopīgas finanšu saistības, piemēram, kredīta noslēgšana kopīga mājokļa vai īpašuma iegādei. Viendzimuma pāru pieredzē šādu kredītu nevar noslēgt, jo bankas nevēlas dot kredītu juridiski svešiem cilvēkiem.¹⁰⁰ Šādā gadījumā kredītsaistības var uzņemties tikai viens partneris, bet situācijā, ja pāris nolemj šķīties, tad otrs partneris paliek bez īpašuma, lai arī pāris to būtu iegādājies par abu naudas līdzekļiem.¹⁰¹ Turpretī laulātajiem šādā situācijā, Civillikuma 89. pants nosaka, ka, ja īpašums ir iegūts ar abu laulāto līdzekļiem laulības laikā, tad tā ir kopīga manta, bet šaubu gadījumā jāpieņem, ka tā pieder abiem līdzīgās daļās, tāpēc šķiršanās gadījumā abiem ir tiesības uz konkrēto īpašumu. Kopīga īpašuma iegāde viendzimuma pāriem šādā pat veidā nav iespējama, bet tie var reģistrēt īpašumu uz abu partneru vārda un veidot kopīpašumu, noslēdzot savstarpēju vienošanos par lietojuma tiesībām pie notāra.¹⁰² Tāpat par īpašuma jautājumu sakārtošanu ir jādomā laicīgi, jo gadījumā, ja nomirst persona uz kuras vārda ir reģistrēts īpašums, tad pārdzīvojušais partneris var palikt, iespējams, pat bez dzīvesvietas.

Viens visnotaļ sāpīgs jautājums ir par tiesībām uz pabalstu partnera nāves gadījumā. Viens pabalsts, ko viendzimuma partneris var iegūt, ir “apbedīšanas pabalsts”, ja izpildās priekšnoteikumi, lai kļūtu par šāda pabalsta saņēmēju. Apbedīšanas pabalstu var saņemt persona, kura uzņēmusies apbedīšanu un šādā gadījumā, tas varētu būt mirušās personas viendzimuma partneris. Taču šajā gadījumā attiecas daži kritēriji tieši uz mirušo personu, jo tai ir jābūt sociāli apdrošinātai personai, apdrošinātās personas apgādībā esošam ģimenes loceklim, bezdarbnieka statusā esošai personai vai valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta saņēmējam.¹⁰³ Persona var atbilst arī vairākiem kritērijiem, un tādā gadījumā izmaksā vienu pabalstu, bet to, kurš pēc apmēra ir lielākais.¹⁰⁴

---

⁹⁹ Dzīvesbiedru sarunas. Sarunas par dzīvesbiedriem: nodokļi un mantojuma lietas. Pieejams: <https://www.facebook.com/dzivesbiedri/videos/377309356642494> [aplūkots: 18.05.2021.]

¹⁰⁰ Raidījums “Aizliegtais paņēmiens”. Operācija: “Neistie cilvēki” 2020. gada 9. marta sižets. Pieejams: <https://ltv.lsm.lv/lv/raksts/09.03.2020-aizliegtais-panemiens.-operacija-neistie-cilveki.id182039/> [aplūkots: 17.05.2021.]

¹⁰¹ Kā pārim vairot savu privāto un kopīgo finanšu un tiesisko drošību? Pieejams: <https://www.latvijasnotars.lv/articles/ka-parim-vairot-savu-privato-un-kopigo-finansu-un-tiesisko-drosibu> [aplūkots: 17.05.2021.]

¹⁰² Ibid.

¹⁰³ Valsts sociālo pabalstu likums: LV likums. Pieņemts: 31.10.2002.

¹⁰⁴ Plašāks apraksts – apbedīšanas pabalsts. Pieejams: <https://www.vsaa.gov.lv/lv/plasaks-apraksts-apbedisanas-pabalsts> [aplūkots: 18.05.2021.]

Lai arī pēc personas nāves, persona, kura ir uzņēmusies apbedīšanu, var saņemt tam paredzētu pabalstu, viendzimuma partneris bez mantojuma apliecības vai tiesas nolēmuma nevarēs saņemt mirušā pensijas saņēmēja nesaņemto pensiju. Gadījumā, ja nomirst persona, kura saņēma vecuma, invaliditātes vai apgādnieka zaudējuma pensiju, tad šai personai neizmaksāto pensiju var saņemt vai nu laulātais vai pirmās, otrās pakāpes radnieks. Līdz 2006. gada 2. novembra grozījumiem likumā “Par valsts pensijām” šīs arī bija vienīgās personas, kas varēja pieteikties uz neizmaksāto pensiju, tomēr ar šiem grozījumiem pievienoja arī citas personas uz mantojuma apliecības vai tiesas nolēmuma pamata.¹⁰⁵ Tomēr gadījumā, ja nav saņemta mantojuma apliecība, kas viendzimuma partnerim ir nepieciešama mirušā pensijas saņemšanai, partneris var kā persona, kas uzņēmusies apbedīšanu, saņemt apbedīšanas pabalstu divu mēnešu pensiju apmērā. Tikai pārdzīvojušais laulātais pensijas saņēmēja nāves gadījumā var saņemt pabalstu 50% apmērā no mirušā laulātā piešķirtās pensijas, un tiesības uz šo pabalstu ir 12 mēnešus no pensijas saņēmēja nāves.¹⁰⁶ Protams, kā izriet no tiesiskā regulējuma, uz šo konkrēto pabalstu nevar pieteikties pārdzīvojušais viendzimuma partneris.

Pie finansiālas dabas jautājumiem, pēc autores domām, pieder arī tie, kas saistīti ar dzīvojamo telpu īri. Jaunais “Dzīvojamo telpu īres likums” ļauj ģimenei iemitināt savus ģimenes locekļus, kas šī likuma izpratnē ir noteikti šauri - laulātais un viena vai abu laulātā bērni. Interesanti, ka likums tika pieņemts pēc Satversmes tiesas nolēmuma 2019-22-01, kurā tā faktiski noteica, ka ģimene ir plašāks jēdziens nekā laulātais vai bērni, jo ģimene var rasties arī faktiskas kopdzīves rezultātā.¹⁰⁷ Likums tik un tā ir noteicis šauru ģimenes locekļu jēdzienu un attiecībā uz viņu iemitināšanu, ģimenei rakstveidā ir jāinformē izīrētājs. Tā kā viendzimuma partneri neietilpst šo ģimenes locekļu skaitā, tad gadījumā, ja ģimene vēlas iemitināt citas personas, tad viņš to drīkst darīt tikai pēc izīrētāja rakstveida piekrišanas. Tas nozīmē, ka, lai laulātais varētu dzīvot pie ģimenes, tam izīrētājs ir tikai jāinformē, bet viendzimuma partneru gadījumā ir jāsaņem izīrētāja piekrišana. Šī izvēle principā ir atstāta izīrētāja, nevis ģimenes pašas ziņā, par to vai viņš varēs dzīvot kopā ar savu dzīvesbiedru. Savādi šķiet tas, ka ģimenes nāves gadījumā, ģimenes loceklim piemīt no likuma izrietošas tiesības prasīt noslēgt līgumu ar viņu ģimenes vietā, ar tādiem pašiem nosacījumiem, kādi tie bijuši ar iepriekšējo ģimenei, bet citai izmitinātai personai, piemēram, dzīvesbiedram, kas tur mitinās ar izīrētāja piekrišanu, šādu tiesības nav piešķirtas. Šis ir vēl viens gadījums, kad

¹⁰⁵ Grozījumi likumā “Par valsts pensijām”: LV likums. Pieņemts 02.11.2006.

¹⁰⁶ Plašāks apraksts – Pabalsts mirušā pensijas saņēmēja laulātajam. Pieejams: <https://www.vsa.gov.lv/lv/plasaks-apraksts-pabalsts-mirusa-pensijas-sanemeja-laulatajam> [aplūkots: 18.05.2021.]

¹⁰⁷ Satversmes tiesas 2020. gada 12. novembra spriedums lietā Nr.2019-33-01, 12.1.p. Latvijas Vēstnesis, 2020, nr. 222.

dzīvesbiedra nāves gadījumā, viendzimuma partneris ir daudz neaizsargātā pozīcijā kā laulātais, un šādā situācijā zaudē ne tikai ļoti tuvu cilvēku, bet, iespējams, arī dzīvesvietu.

Vēl viens finansiālais apgrūtinājums viendzimuma pāriem ir valsts nodevas, kas laulātajiem reizēm ir noteiktas mazākas nekā citiem. Viena no šādām nodevām ir par īpašuma tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā, kas vispārīgi ir 2% apmērā no nekustamā īpašuma vērtības. Laulātajiem, bērniem, mazbērniem, mazmazbērniem, vecākiem, vecvecākiem, brāļiem, māsām, pusbrāļiem un pusmāsām šī valsts nodeva ir tikai 0,5% vērtībā no nekustamā īpašuma vērtības, kas ir 4 reizes mazāka nekā tā būtu viendzimuma partneriem, jo tie neietilpst šajā pietiekami plašajā uzskaitījumā. Šī atšķirība gan nav tik būtiska un ievērojama, kā tas ir nekustamā īpašuma nostiprināšanai zemesgrāmatā mantiniekiem, kur atšķirība starp laulāto un viendzimuma partneri, kas manto pēc pēdējās gribas rīkojuma ir 60 reizes. Arī Ministru kabinets norādījis, ka samazināta nodeva laulātajam ir, tāpēc ka regulējuma mērķis ir nodrošināt nekustamā īpašuma palikšanu laulātā īpašumā, jo nozīme ir kopā dzīvošanas aspektam.¹⁰⁸ Tomēr kopā dzīvošanas aspekts netiek īsti vērtēts viendzimuma partneru saistībā pat, ja konkrētais nekustamais īpašums ir bijusi abu partneru dzīvesvieta, tāpēc attiecībā uz viendzimuma partneri, šī konkrētā nodeva ir nesamērīgi liela. Satversmes tiesa arī norāda, ka konkrētais tiesiskais regulējums ir atzīstams par ģimenes ekonomiskā atbalsta pasākumu, tomēr šis atbalsts nav attiecināts uz viendzimuma partneru ģimenēm.¹⁰⁹ Autorei svarīgs šķiet aspekts, ka viendzimuma partneru ģimenes arī ir ģimenes, kuras ir aizsargājamas ar Satversmes 110. pantu, tādējādi arī tām būtu piemērojami dažādi atbalsta pasākumi, kuri šobrīd ir noteikti ģimenēm, kurās personas ir noslēgušas laulību.

Autore uzskata, ka visi finansiālie apgrūtinājumi viendzimuma pāriem, vienlaikus prasa arī būtisku laika ieguldījumu, lai sakārtotu šos jautājumus, piemēram, pie notāra. Attiecībā uz iedzīvotāja ienākuma nodokļa piemērošanu, pārsniedzot 1425 eiro gadā, partneriem ir savstarpēji jāvienojas par konkrētiem izdevumiem, to segšanu atsevišķi vai kā citādi jārikojas, lai izvairītos no papildu izdevumiem, kas nav laulībā esošam pārim. Viendzimuma pārim ir vairāk jādomā, kā juridiski risināt lietas, ja tiem it kā kopīgi pieder nekustamais īpašums, jo tās ir gan papildu nodevas, gan dažādi riski partnera, uz kura vārda ir nekustamais īpašums, nāves gadījumā. Ja pārim ir bērns vai bērni, kurus partneris, kurš nav bioloģiskais vecāks, ved pie ārsta vai vēlas veikt citas darbības nepilngadīgā bērna interešu aizstāvībai, tiem ir nepieciešama notāra apstiprināta pilnvara, kura maksā 4,27 eiro.¹¹⁰ Protams, šī summa nav liela, bet tomēr tas iekļauj notāra meklēšanu, došanos pie tā un

---

¹⁰⁸ Satversmes tiesas 08.04.2021. spriedums lietā Nr. 2020-34-03 9.1.p. Latvijas Vēstnesis, 2021, nr. 69

¹⁰⁹ Ibid.

¹¹⁰ Noteikumi par zvērinātu notāru atlīdzības taksēm un to noteikšanas kārtību: Ministru kabineta 2013. gada 3. septembra noteikumi Nr. 737.

papildu laika tērēšanu. Kopumā visi šie noteikumi un nosacījumi nav īsti pieņemami it īpaši viendzimuma pāru kontekstā, jo viņiem valsts nesniedz nekādu iespēju nokļūt šādā privilīģētā stāvoklī, kā tas ir heteroseksuāliem pāriem, kuriem ir iespēja noslēgt laulību, lai sakārtotu šos jautājumus. Zvērinātu notāru uzskaitītajās problēmās neregistrētiem pāriem kā vienīgais finansiāli un juridiski drošais risinājums ir noslēgt laulību, kas absolūti nav iespējams viendzimuma pāriem Latvijā.¹¹¹ Lai mazinātu šādu nevienlīdzību, autore piedāvātu sākt ar to, ka Latvijā tiktu atzītas viendzimuma laulības, kas noslēgtas citās valstīs, kur normatīvais regulējums ir atļāvis to darīt. Šo pāru nodoms būt kopā salaulājoties ir nepārprotams, tomēr Latvijā tas nekādu aizsardzību šobrīd nepiešķir, lai gan aizsardzība laulībai - starp vīrieti un sievieti, protams, - ir ietverta Satversmē. Tāpat būtu jācenšas ieviest, piemēram, Kopdzīves likums¹¹², ar kuru aizsargātu ne tikai viendzimuma pārus, bet arī heteroseksuālus pārus, kas dažādu iemeslu dēļ uzreiz nevēlas noslēgt laulību. Tas vairotu pilnīgi visu ģimeņu aizsardzību Latvijā un katrs varētu justies pieņemts un atbalstīts.

2.4. Uzturēšanās tiesības viendzimuma pāriem

Gan ES, gan visā pasaulē ir samērā brīvas ceļošanas un pārvietošanās iespējas, un tādējādi nereti partneri iepazīstas, piemēram, ārvalstīs ar citas valsts pilsoni. Situācijas var būt ļoti dažādas un katra pāra situācija var būt atšķirīga, tomēr tiesiskais regulējums uz pāriem Latvijā attieksies vienādi.

Brīvas pārvietošanās direktīva ir saistoša arī Latvijai, kas ļauj ES pilsoņiem brīvi pārvietoties un uzturēties ES dalībvalstu teritorijās vismaz līdz trim mēnešiem. Gadījumā, ja persona dodas uz citu dalībvalsti strādāt, tad tā var iegūt tiesības uzturēties dalībvalsts teritorijā arī ilgāk. ES, Eiropas Ekonomiskās zonas valstu vai Šveices valstspiederīgo ģimenes locekļiem neatkarīgi no to valstspiederības, kuru ģimenes locekļi ir ES valstspiederīgie un ir izmantojuši savas tiesības uz brīvu pārvietošanos, ir tiesības ieceļot un brīvi uzturēties ES dalībvalsts teritorijā, lai pavadītu vai pievienoties attiecīgajam pilsonim.¹¹³ Tas nozīmē, ka, piemēram, Zviedrijas pilsonis Latvijā kļūst par darba ņēmēju, viņš var bez papildu formalitātēm uzturēties Latvijā un kopā ar viņu var doties arī viņa ģimenes locekļi, kas Brīvas pārvietošanās direktīvas izpratnē ir laulātais, bērni līdz 21 gadu vecumam un augšupējie, kas

¹¹¹ Kā pārim vairoto savu privāto un kopīgo finanšu un tiesisko drošību? Pieejams: <https://www.latvijasnotars.lv/articles/ka-parim-vairot-savu-privato-un-kopigo-finansu-un-tiesisko-drosibu> [aplūkots: 18.05.2021.]

¹¹² Kopdzīves likums. Pieejams: https://manabalss.lv/system/initiatives/documents/000/000/771/original/Kopdzives_likums.pdf?1573206224 [aplūkots: 21.05.2020.]

¹¹³ Rokasgrāmata par Eiropas tiesībām patvēruma, robežu un imigrācijas jomā. Luksemburga: Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2014, 53.lpp.

ir personas apgādībā. Direktīva paredz, ka arī partneris, ar kuru ir reģistrētas attiecības dalībvalstī, kur to pieļauj tiesību akti, var doties līdzīgai personai, ja arī uzņēmējas dalībvalsts tiesību akti atzīst šādas attiecības. Minētajā piemērā gan Zviedrijas pilsoņa reģistrētais partneris neiekļautos šajā kategorijā, jo Latvijas tiesību akti neatzīst reģistrētas partnerattiecības, kas būtu līdzvērtīgas laulībām. Viendzimuma partnerim šādā situācijā ir iespēja tomēr iegūt uzturēšanās tiesības, ja pāris atrodas ilgstošās attiecībās un pienācīgi tās apliecina. Šādās situācijās, ieceļojot Latvijā, valsts iestādēm ir jāizskata katrs gadījums individuāli un jāpieņem lēmums, ņemot vērā konkrētos apstākļus.¹¹⁴ Tātad situācijas risinājums nav konkrēti zināms un valsts iestādes var lemt arī par personām nelabvēlīgu risinājumu. Savukārt, ja arī šis partneris būtu ES pilsonis un darba ņēmējs Latvijā, tad viņš varētu neatkarīgi no partnera saņemt tādas pašas uzturēšanās tiesības. Uzturēšanās atļauja ir nepieciešama, ja persona vēlas uzturēties Latvijā ilgāk par 90 dienām pusgada laikā, skaitot no ieceļošanas dienas.¹¹⁵

Sarežģījumi ir nedaudz lielāki, ja viendzimuma pāris vēlas pārcelties uz Latviju, bet viens no partneriem ir trešās valsts pilsonis t.i. tādas valsts pilsonis, kas nav ES dalībvalsts un nav Eiropas Ekonomiskās zonas valsts vai Šveice.¹¹⁶ Visai sarežģīta un savdabīga situācija radās kādam homoseksuālam sieviešu pārim. Abas sievietes ir no Maskavas, bet viena no tām ieradās Latvijā pirms 9 gadiem kopā ar vīru, bet tad izšķīrās. Viņai ir pastāvīgā uzturēšanās atļauja Latvijā un pamatojoties uz to, ja viņai būtu vīrs, viņš varētu dzīvot Latvijā, bet šī partnere to nevar, jo Latvijā viņa juridiski nav nekas, lai gan Dānijā sievietes ir noslēgušas laulību. Terminiuzturēšanās atļauju ārzemnieks var pieprasīt, piemēram, uz Latvijā akreditētas izglītības iestādes audzēkņa mācību laiku.¹¹⁷ Tomēr tas ir jau finansiāls apgrūtinājums, jo tā kā viņas nav ģimene, tad partnerei mācību maksa būtu 3000 eiro gadā kā ārvalstu studentei bez ģimenes, savukārt, ja tiktu atzītas viendzimuma partneru ģimenes, tad šāda maksa būtu 1500 eiro gadā, bet atzīšanas gadījumā nebūtu arī problēmu uzturēties Latvijā kā ģimenes loceklim.¹¹⁸ Autores ieskatā būtu jāpalīdz katrai ģimenei, tai skaitā viendzimuma pāru ģimenēm, kas vēlas dzīvot Latvijā, to arī nodrošināt. Līdzīgā situācijā kā iepriekš aprakstītajā nonāca arī cits homoseksuāls sieviešu pāris, kas tomēr izvēlējās aizbraukt no Latvijas. Latvijas pilsoņi apprecējās Dānijā ar trešās valsts pilsoni un pāris vēlējās dzīvot Latvijā, tomēr trešās valsts pilsoņiem bija jāiegūst uzturēšanās atļauja, jo, kā zināms, Dānijā noslēgtajai

¹¹⁴ Citi radnieki. Pieejams: https://europa.eu/youreurope/citizens/residence/family-residence-rights/other-family/index_lv.htm [aplūkots: 19.05.2021.]

¹¹⁵ Uzturēšanās atļauja. Pieejams: <https://www.pmlp.gov.lv/lv/uzturesanas-atlauja> [aplūkots: 19.05.2021.]

¹¹⁶ Trešo valstu pilsoņi. Pieejams: <https://www.km.gov.lv/lv/treso-valstu-pilsoni> [aplūkots: 19.05.2021.]

¹¹⁷ Imigrācijas likums: LV likums. Pieņemts 31.10.2002. 23. panta pirmās daļas 10. punkts.

¹¹⁸ Raidījums "Aizliegtais paņēmiens". Operācija: "Neīstie cilvēki" 2020. gada 9. marta sižets. Pieejams: <https://ltv.lsm.lv/lv/raksts/09.03.2020-aizliegtais-panemiens.-operacija-neistie-cilveki.id182039/> [aplūkots: 19.05.2021.]

laulībai ir tikai simboliska nozīme un kā Latvijas pilsones laulātā, viņa to nevarēja iegūt. Vēlāk izrādījās, ka trešās valsts pilsoņi, kas nav ģimenes locekļi, var pretendēt uz pilsonību pēc pieciem nodzīvotiem gadiem Latvijā ar pastāvīgās uzturēšanās atļauju, kuru var iegūt tikai ar terminētu uzturēšanās atļauju, kāda gan bija šai trešās valsts pilsoni. Sievietes tomēr nolēma nemeklēt jaunus risinājumus drošai un ērtai kopdzīvei Latvijā, tāpēc pārcēlās uz Lielbritāniju, kur viņas tiek atzītas par ģimeni. Tomēr pēc Lielbritānijas izstāšanās no ES, pāris nolēma, ka darba dēļ vieglāk būs dzīvot kādā no ES dalībvalstīm un pārcēlās uz Igauniju. Igaunijā ir pieņemts Partnerattiecību likums, tomēr šis jautājums joprojām nav līdz galam sakārtots citos likumos, tāpēc iedzīvotāju reģistrā viņas abas tiek uzrādītas kā vientuļas sievietes, lai arī droši var uzturēties un dzīvot Igaunijā kā pāris.¹¹⁹

2019. gada janvārī Lietuvas konstitucionālā tiesa nolēma, ka Lietuvai ir jāatzīst ārvalstīs noslēgtas viendzimuma laulības un ir jāizsniedz uzturēšanās atļauja Lietuvā ārvalstniekam, kas noslēdzis laulību citā valstī ar tā paša dzimuma Lietuvas pilsoni.¹²⁰ Lietuva ir viena no sešām ES valstīm, kurā viendzimuma laulības nav atļautas un nav arī reģistrētu partnerattiecību regulējuma. Pēc autores domām, tieši šāds solis Latvijas institūcijām būtu jāveic, lai aizsargātu pilnīgi visas ģimenes Latvijā un tās varētu dzīvot Latvijā bez īpašiem sarežģījumiem. Turpretī Latvijā 2020. gada decembrī Administratīvā rajona tiesa noraidīja lūgumu apstiprināt uzturēšanās atļauju pieteicēja laulātajam, kurš ir Amerikas Savienoto valstu pilsonis un kuru viendzimuma laulība ir noslēgta Dānijā, jo šīs noslēgtās viendzimuma laulības apliecība nav derīgs dokuments Latvijā.¹²¹ Ministru Kabineta noteikumu Nr. 675 “Kārtība, kādā Savienības pilsoņi un viņu ģimenes locekļi ieceļo un uzturas Latvijas Republikā” 4. punktā ir noteikts, kas ir paplašinātās ģimenes loceklis un tā 2. apakšpunktā ir precizēts, ka tas ir arī partneris, ar kuru Savienības pilsonim ir vismaz divus gadus ilgušas vai reģistrētas attiecības.¹²² Autorei šķiet neparasti tas, ka pie reģistrētām attiecībām netiek pieskaitīta noslēgtā laulība Dānijā Administratīvās rajona tiesas ieskatā.

Protams, ceļošana, pārcelšanās, dzīvošana ES prasa ievērot dažādas formalitātes, kas ir nepieciešamas, lai nodrošinātu tiesisko noteiktību un kārtību. Tomēr autores ieskatā viendzimuma pāriem šīs formalitātes ir sarežģītākas un grūtāk izpildāmas. Šie pāri, ievērojot cilvēku vienlīdzības principu, ir tādi paši ģimenes locekļi kā citi, it īpaši, ja tie ir noslēguši

¹¹⁹ Atvērtie faili. #26 Šķēršļi kopdzīvei Latvijā viendzimuma ģimenēm. Vai valsts mainīs attieksmi? Pieejams: <https://lr1.lsm.lv/lv/raksts/atvertie-faili/26-skersli-kopdzivei-latvija-viendzimuma-gimenem-vai-valsts-main.a137377/> [aplūkots: 20.05.2021.]

¹²⁰ The Constitutional Court of the Republic of Lithuania 11.01.2019. Ruling no KT3-N1/2019. Pieejams: <https://www.lrkt.lt/en/court-acts/search/170/ta1915/content> [aplūkots 21.05.2021.]

¹²¹ Administratīvās rajona tiesas Rīgas tiesu nama 03.12.2020. spriedums lietā Nr. A42-01664-20/21. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/432137.pdf> [aplūkots: 21.05.2021.]

¹²² Kārtība, kādā Savienības pilsoņi un viņu ģimenes locekļi ieceļo un uzturas Latvijas Republikā: Ministru kabineta 2011. gada 30. augusta noteikumi Nr. 675.

laulību kādā citā valstī. Tas apliecina personu vēlmi būt kopā, būt ģimenei, lai kur arī viņi atrastos un, ja šī vieta ir Latvija, tad būtu jāievieš pretimnākošs regulējums, lai pāri varētu īstenot šīs tiesības, kā jebkura cita ģimene.

KOPSAVILKUMS

Pētījuma rezultātā autore izvirza aizstāvēšanai šādas tēzes:

1. Ne Latvijā, ne pasaulē nav vienotas definīcijas, kas raksturotu viendzimuma pārus, tāpēc autores piedāvātais jēdziena skaidrojums ir šāds - viendzimuma jeb homoseksuāli pāri ir tādi, kam ir divpusējas, savstarpēji cieši saistītas attiecības, kurās abas personas ir viena dzimuma pārstāvji (divas sievietes vai divi vīrieši), un tās ir balstītas uz savstarpēju cieņu, mīlestību, sapratni, atbalstu un citām ģimeniskām vērtībām.
2. Neregistrētu partnerattiecību jēdziens faktiski pastāv tikai tajās valstīs, kurās jebkuram pārim ir iespēja reģistrēt savas attiecības atbilstoši valsts tiesību aktiem, tomēr pāra izvēle ir to nedarīt dažādu iespējamu iemeslu dēļ, tomēr ne visas valstis aizsargā šīs neregistrētas partnerattiecības.
3. Latvija ir viena no sešām ES dalībvalstīm, kurā nav ieviests tiesiskais regulējums attiecībā uz reģistrētām partnerattiecībām, tomēr visām valstīm būtu jātiecas uz to, lai nodrošinātu visu pāru vienlīdzību, jo, redzot citu valstu piemērus, ir saprotams, ka tā ir katras valsts individuāla izšķiršanās - veidot viendzimuma pāru tiesību progresu vai regresu.
4. Latvijas tiesību aktos nav noteikts ne ģimenes tiesību jēdziens, ne cits konsekvents tiesību subjektu loks, tāpēc dažas tiesību normas ir attiecināmas uz viendzimuma partneriem, bet citas aprobežojas ar laulātajiem, izslēdzot no piemērojamām tiesībām viendzimuma partnerus, apgrūtinot tos ar nepieciešamām formalitātēm, piemēram, pilnvarojumiem, kas prasa papildu laika un naudas līdzekļu patēriņu.
5. Latvijas tiesību akti aizsargā laulību starp vīrieti un sievieti, piešķirot tiem dažādas privilēģētas tiesības un atvieglojumus, savukārt viendzimuma pāriem, kuri ir noslēguši laulību citās valstīs, un kuru attiecības balstās uz tādām pašām ģimeniskajām pamatvērtībām, nevar iegūt šīs privilēģijas no attiecību reģistrēšanas fakta.
6. Vairāki viendzimuma pāri nolemj laulāties valstīs, kur tiesību akti atļauj to darīt, tomēr Latvijā šai laulībai tik un tā ir tikai simboliska nozīme, jo pēc šobrīd spēkā esošajiem tiesību aktiem, partneri juridiski tāpat ir sveši cilvēki, tāpēc pirmais solis, kas Latvijā būtu jāveic, ir atzīt ārvalstīs noslēgtās laulības arī viendzimuma pāriem.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS

Literatūra

Grāmatas:

1. Brants M., Dupate K., Mileiko I., Putniņa A. Pētījums par laulību neregistrēšanas problemātiku. Gala ziņojums. Rīga, 2015
2. Girgensone B., Joksts O. Terminu skaidrojošā vārdnīca civiltiesībās (ģimenes un mantojuma tiesības). Rīga: SIA "Drukātava", 2012
3. Krauze R. Mantojuma tiesības. 2. papildinātais izdevums. Rīga: KIF "Biznesa komplekss", 1997
4. "Neredzamās" viena dzimuma partneru ģimenes Latvijā. Pētījums. Rīga, 2008
5. Rokasgrāmata par Eiropas tiesībām patvēruma, robežu un imigrācijas jomā. Luksemburga: Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2014
6. Zvērinātu advokātu birojs Eversheds Bitāns. Par vīrieša un sievietes neregistrētu partnerattiecību tiesisko regulējumu Eiropā un Latvijā. Juridiskais pētījums. Rīga, 2008
7. Merin Y. Equality for same-sex couples: the legal recognition of gay partnerships in Europe and The United States. Chicago: The University of Chicago Press, 2002

Avoti internetā un citi avoti:

8. About Rainbow Europe. Pieejams: <https://www.rainbow-europe.org/about> [aplūkots: 13.04.2021.]
9. Annual Review of the Human Rights Situation of Lesbian, Gay, Bisexual, Trans, and Intersex People in Latvia covering the period of January to December 2020. Pieejams: <https://www.ilga-europe.org/sites/default/files/2021/latvia.pdf> [aplūkots: 16.05.2021.]
10. Atšķiras jēdzienu izpratne. Pieejams: https://www.diena.lv/raksts/pasaule/baltijas-valstis/atskiras-jedzienu-izpratne-14244436?pay_result=success [aplūkots: 06.04.2021.]
11. Atvērtie faili. #26 Šķēršļi kopdzīvei Latvijā viendzimuma ģimenēm. Vai valsts mainīs attieksmi? Pieejams: <https://lr1.lsm.lv/lv/raksts/atvertie-faili/26-skersli-kopdzivei-latvija-viendzimuma-gimenem-vai-valsts-main.a137377/> [aplūkots: 20.05.2021.]
12. Breakdown by criteria. Pieejams: <https://www.rainbow-europe.org> [aplūkots: 15.04.2021.]
13. Cambridge dictionary. Pieejams: <https://dictionary.cambridge.org> [aplūkots: 26.04.2021.]

14. Citi radnieki. Pieejams: https://europa.eu/youreurope/citizens/residence/family-residence-rights/other-family/index_lv.htm [aplūkots: 19.05.2021.]
15. Country ranking. Pieejams: <https://www.rainbow-europe.org/country-ranking> [aplūkots: 21.04.2021.]
16. Croatian Parliament passed same sex Life-Partnership Act. Pieejams: <https://www.ilga-europe.org/sites/default/files/Attachments/croatian-parliament-passed-the-life-partnership-act.pdf> [aplūkots: 13.04.2021.]
17. Dictionary.com Pieejams: <https://www.dictionary.com> [aplūkots: 26.04.2021.]
18. Diskusija. 100g kultūras. Kādi ir LGBT Eiropaida mērķi un ietekme uz sabiedrību? Pieejams: <https://replay.lsm.lv/lv/ieraksts/ltv/51534/diskusija-100g-kulturas-kadi-ir-lgbt-eiropaida-merki-un-ietekme-uz-sabiedribu> [aplūkots: 16.05.2021.]
19. Dzīvesbiedru sarunas. Sarunas par dzīvesbiedriem: nodokļi un mantojuma lietas. Pieejams: <https://www.facebook.com/dzivesbiedri/videos/377309356642494> [aplūkots: 18.05.2021.]
20. Eiropas Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas ekonomikas un sociālo lietu komitejai un reģionu komitejai „Savienība, kurā valda līdztiesība: LGBTIK līdztiesības stratēģija 2020.-2025. gadam”. 12.11.2020.
21. Eiropas Parlamenta rezolūcija Nr. 2019/2573 (RSP). Pieņemta 14.02.2019.
22. Hungary bans same-sex people from adopting children. Pieejams: <https://www.bbc.com/news/world-europe-55324417> [21.04.2021.]
23. Iekšlietu ministrijas atskaite “Par iespējamo informāciju presei sakarā ar sabiedriskās kārtības nodrošināšanu pasākuma “Rīgas praidis” norises laikā 2006. gada 22. jūlijā. Pieejams: http://providus.lv/article_files/1717/original/iem_praid2006.pdf?1332670776 [aplūkots: 16.05.2021.]
24. ILGA- Europe Rainbow map, may 2012. Pieejams: https://www.ilga-europe.org/sites/default/files/Attachments/ilga-europe_rainbow_map_side_a.pdf [aplūkots: 16.04.2021.]
25. Iniciatīva ”Par visu ģimeņu tiesisko aizsardzību”. Pieejams: <https://manabalss.lv/par-visu-gimenu-tiesisko-aizsardzibu/show> [aplūkots: 22.05.2021.]
26. Kas jāņem vērā, ja bērnu pie ārsta neved vecāki? Pieejams: <https://vc4.lv/par-mums/kas-janem-vera-ja-bernu-pie-arsta-neved-vecaki/> [aplūkots: 15.05.2021.]
27. Kā pārim vairot savu privāto un kopīgo finanšu un tiesisko drošību? Pieejams: <https://www.latvijasnotars.lv/articles/ka-parim-vairot-savu-privato-un-kopigo-finansu-un-tiesisko-drosibu> [aplūkots: 18.05.2021.]

28. Ko nosaka likums attiecībā uz īpašumu, kad partneru attiecības ir un nav reģistrētas?
Pieejams: <http://www.coupleseurope.eu/lv/home> [aplūkots: 06.04.2021.]
29. Kopdzīves likums. Pieejams:
https://manabalss.lv/system/initiatives/documents/000/000/771/original/Kopdzives_likums.pdf?1573206224 [aplūkots: 21.05.2020.]
30. Latvijas Republikas 8. Saeimas rudens sesijas trešās sēdes 2006. gada 21. septembrī stenogramma. Pieejams: https://www.saeima.lv/steno/2002_8/st_060921/st2109.htm [aplūkots: 21.05.2021.]
31. Letonika.lv Pieejams: <https://www.letonika.lv> [aplūkots: 26.04.2021.]
32. Likumprojekta „Grozījumi Latvijas Republikas Satversmē” anotācija. Pieejams:
https://www.saeima.lv/L_Saeima8/lasa-dd=LP1335_0.htm [aplūkots: 21.05.2021.]
33. Likumprojekts „Grozījums Latvijas Republikas Satversmē”. Pieejams:
<https://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/A38F6751399F389CC225865600317857?OpenDocument> [aplūkots: 14.05.2021.]
34. Malta's parliament approves gay marriage. Pieejams: <https://www.dw.com/en/maltas-parliament-approves-gay-marriage/a-39662855> [aplūkots: 15.04.2021.]
35. Naidīgie izteikumi un noziegumi, kas izdarīti uz naida pamata pret LGBT personām.
Pieejams: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1226-Factsheet-homophobia-hate-speech-crime_LV.pdf [aplūkots: 15.05.2021.]
36. Neregistrētas un reģistrētas partnerattiecības. Pieejams:
https://europa.eu/youreurope/citizens/family/couple/registered-partners/index_lv.htm [aplūkots: 13.04.2021.]
37. Notāru dienās īpašu uzmanību veltīs nākotnes pilnvarojumam. Pieejams:
<https://lvportals.lv/tiesas/302235-notaru-dienas-ipasu-uzmanibu-veltis-nakotnes-pilnvarojumam-2019> [aplūkots: 19.05.2021.]
38. Nozieguma sastāva trūkuma dēļ policija izbeigusi kriminālprocesu par uzbrukumu Denisam Hanovam (precizēta plkst. 15.47). Pieejams:
<https://www.delfi.lv/news/national/criminal/nozieguma-sastava-trukuma-del-policija-izbeigusi-kriminalprocesu-par-uzbrukumu-denisam-hanovam-precizeta-plkst-1547.d?id=53226771> [aplūkots: 24.05.2021.]
39. Osipova: Eiropas cilvēktiesību standarti prasa valstij aizsargāt viendzimuma partneru attiecības. Pieejams: https://www.delfi.lv/news/national/politics/osipova-eiropas-cilvektiesibu-standarti-prasa-valstij-aizsargat-viendzimuma-partneru-attiecibas.d?id=53095151&fbclid=IwAR0Ap4gOExAl00aOmz_xMffPnio3cve1pt5On2Ym2_1WzVb6CIPGv_14A-s [aplūkots: 10.04.2021.]

40. Plašāks apraksts – apbedīšanas pabalsts. Pieejams: <https://www.vsaa.gov.lv/lv/plasaks-apraksts-apbedisanas-pabalsts> [aplūkots: 18.05.2021.]
41. Policija sāk kriminālprocesu par uzbrukumu RSU profesoram Hanovam. Pieejams: <https://www.diena.lv/raksts/latvija/kriminalzinas/policija-sak-kriminalprocesu-par-uzbrukumu-rsu-profesoram-hanovam-14251471> [aplūkots: 15.05.2021.]
42. Property of international couples (marriages and registered partnerships). Pieejams: https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/civil-justice/family-law/property-international-couples-marriages-and-registered-partnerships_en [aplūkots: 15.04.2021.]
43. Raidījums “Aizliegtais paņēmiens”. Operācija: “Neīstie cilvēki” 2020. gada 9. marta sižets. Pieejams: <https://ltv.lsm.lv/lv/raksts/09.03.2020-aizliegtais-panemiens.-operacija-neistie-cilveki.id182039/> [aplūkots: 19.05.2021.]
44. Rainbow Europe 2020. Pieejams: <https://www.ilga-europe.org/rainboweurope/2020> [aplūkots: 13.04.2021.]
45. Reflecting the legal and policy human rights situation of LGBTI people in Europe 2020. Pieejams: <https://www.ilga-europe.org/sites/default/files/Attachments/ilgaeurope-rainbowmap-2020-interactive.pdf> [aplūkots: 16.04.2021.]
46. Religious affiliation in Poland between 2015 and 2018. Pieejams: <https://www.statista.com/statistics/1139984/poland-religious-affiliation/> [aplūkots 10.04.2021.]
47. Tezaurs.lv Pieejams: <https://tezaurs.lv> [aplūkots: 26.04.2021.]
48. The Netherlands celebrates 20 years since becoming the first country to legalize same-sex marriage by floating a giant pink cake down Amsterdam’s canals. Pieejams: <https://www.forbes.com/sites/roberthart/2021/04/01/the-netherlands-celebrates-20-years-since-becoming-the-first-country-to-legalize-same-sex-marriage-by-floating-a-giant-pink-cake-down-amsterdams-canals/?sh=3adc736f4c1a> [aplūkots: 13.04.2021.]
49. The rights of LGBTI people in the European Union. (2020) Pieejams: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/651911/EPRS_BRI\(2020\)_651911_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/651911/EPRS_BRI(2020)_651911_EN.pdf) [aplūkots: 13.05.2021.]
50. Trešo valstu pilsoņi. Pieejams: <https://www.km.gov.lv/lv/treso-valstu-pilsoni> [aplūkots: 19.05.2021.]
51. Uzturēšanās atļauja. Pieejams: <https://www.pmlp.gov.lv/lv/uzturesanas-atlauja> [aplūkots: 19.05.2021.]

52. Viendzimuma pāri. Pieejams: <https://what-europe-does-for-me.eu/lv/portal/2/A07> [aplūkots: 13.05.2021.]
53. Viendzimuma pāri, ES pilsoņu brīva pārvietošanās, migrācija un patvērums. Pieejams: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1225-Factsheet-homophobia-couples-migration_LV.pdf [aplūkots: 06.04.2021.]
54. What was the first country to legalize gay marriage? Pieejams: <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2015/06/26/what-was-the-first-country-to-legalize-gay-marriage/> [aplūkots: 13.04.2021.]
55. 17. maijs – starptautiskā diena pret homofobiju. Pieejams: <https://www.europarl.europa.eu/news/lv/headlines/society/20110513STO19333/17-maijs-starptautiska-diena-pret-homofobiju> [aplūkots: 14.05.2021.]

Normatīvie akti

ES normatīvie tiesību akti

1. Eiropas Savienības Pamattiesību harta. ES tiesību akts. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:12016P/TXT&from=ES> [aplūkots: 06.04.2021.]
2. Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2004/38/EK par Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalsts teritorijā. Pieņemta 29.04.2004.

Latvijas Republikas normatīvie tiesību akti

3. Latvijas Republikas Satversme: LV likums. Pieņemts 15.02.1922. [01.01.2019. red.]
4. Grozījums Latvijas Republikas Satversmē: LV likums. Pieņemts 15.12.2005.
5. Civillikums: LV likums. Pieņemts 28.01.1937. [06.12.2019. red.]
6. Likums “Par dzīvojamo telpu īri”: LV likums. Pieņemts: 16.02.1993. [zaudēja spēku 01.05.2021.]
7. Likums “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli”: LV likums. Pieņemts 11.05.1993.
8. Likums “Par valsts pensijām”: LV likums. Pieņemts 02.11.1995.
9. Krimināllikums: LV likums. Pieņemts 17.06.1998.
10. Bērnu tiesību aizsardzības likums: LV likums. Pieņemts: 19.06.1998.
11. Civilprocesa likums: LV likums. Pieņemts: 14.10.1998.
12. Militārā dienesta likums: LV likums. Pieņemts 30.05.2002.
13. Imigrācijas likums: LV likums. Pieņemts 31.10.2002
14. Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums: LV likums. Pieņemts: 31.10.2002.

15. Valsts sociālo pabalstu likums: LV likums. Pieņemts: 31.10.2002.
16. Grozījumi likumā “Par valsts pensijām”: LV likums. Pieņemts 02.11.2006.
17. Pacientu tiesību likums: LV likums. Pieņemts 17.12.2009.
18. Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa likums: LV likums. Pieņemts 20.12.2010.
19. Valsts drošības iestāžu amatpersonu izdienas pensiju likums: LV likums. Pieņemts 14.05.2015.
20. Dzīvojamo telpu īres likums: LV likums. Pieņemts: 17.03.2021. [stājās spēkā 01.05.2021.].
21. Noteikumi par valsts nodevu par īpašuma tiesību un ķīlas tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā: Ministru kabineta 2009. gada 27. oktobra noteikumi nr. 1205.
22. Kārtība, kādā Savienības pilsoņi un viņu ģimenes locekļi ieceļo un uzturas Latvijas Republikā: Ministru kabineta 2011. gada 30. augusta noteikumi Nr. 675.
23. Noteikumi par zvērinātu notāru atlīdzības taksēm un to noteikšanas kārtību: Ministru kabineta 2013. gada 3. septembra noteikumi Nr. 737.

Citu valstu tiesību akti:

24. Burgerlijk Wetboek Boek 1 [Nīderlandes Civilkodeksa 1. grāmata] Pieejams: https://wetten.overheid.nl/BWBR0002656/2012-01-01/#Boek1_Titeldeel7_Afdeling1_Artikel94 [aplūkots: 06.04.2021.]
25. Kooseluseadus [Igaunijas Kopdzīves likums] Pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/akt/116102014001> [aplūkots: 21.04.2021.]
26. Lov om registeret partnerskab, 7. juni 1989. [Reģistrētas partnerības likums] Pieejams: <https://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/lov-om-registreret-partnerskab-7-juni-1989/> [aplūkots: 13.04.2021.]
27. Magyarország Alaptörvénye [Ungārijas konstitūcija]. Pieejams: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100425.atv> [aplūkots: 17.04.2021.]
28. Sambolag [Zviedrijas Kopdzīves likums] Pieejams: <https://lagen.nu/2003:376> [aplūkots: 06.04.2021.]
29. Zakon o istospolnim zajednicama [Horvātijas Likums par dzīves partnerattiecībām] Pieejams: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2003_07_116_1584.html [aplūkots: 06.04.2021.]

Juridiskās prakses materiāli

Latvijas tiesu prakse:

1. Satversmes tiesas 2020. gada 12. novembra spriedums lietā Nr.2019-33-01, Latvijas Vēstnesis, 2020, nr. 222.
2. Satversmes tiesas 2021. gada 8. aprīļa spriedums lietā Nr. 2020-34-03 Latvijas Vēstnesis, 2021, nr. 69
3. Administratīvās rajona tiesas Rīgas tiesu nama 03.12.2020. spriedums lietā Nr. A42-01664-20/21. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/432137.pdf> [aplūkots: 21.05.2021.]
Eiropas Savienības tiesu prakse:
4. EST 05.06.2016. spriedums lietā C-673/16 Coman
Ārvalsts tiesu prakse:
5. The Constitutional Court of the Republic of Lithuania 11.01.2019. Ruling no KT3-N1/2019. Pieejams: <https://www.lrkt.lt/en/court-acts/search/170/ta1915/content> [aplūkots 21.05.2021.]

Citi juridiskās prakses materiāli:

6. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma 1995. gada 27. marta lēmums Nr.1 Par likumu piemērošanu mantojuma lietās.